

UYUŞTURUCU TİCARETİNDEN SAĞLANAN KARA PARANIN AKLANMASI SUÇUNDA İSPAT YÜKÜMLÜLÜĞÜ

BURDEN OF PROOF IN THE CRIMES OF MONEY LAUNDERING FROM DRUG TRAFFICKING

İbrahim H. SEYDİOĞULLARI*

Özet: Ülkemizde siyaset, hukuk çevreleri, medya organları başta olmak üzere geniş bir kitle, kara para aklama suçuyla yakından ilgilanmektedir. Bu yakın ilgi, “Türk ceza hukukunda yer alan enstrümanlar kara para aklama suçuyla mücadelede yeterli ve caydırıcı mı?”, “Türkiye’de kara para aklama suçunda etkili bir müsadere sistemi var mı?” sorularını beraberinde getirmektedir.

Kara para aklama suçundan söz edildiğinde akla gelen ilk öncül suç, organize uyuşturucu ticaretidir. Uluslararası alanda, öteden beri uyuşturucu ticareti ve bu suçtan kaynaklanan gelirlerle mücadelede farkındalık mevcuttur. İmzalanan uluslararası sözleşmelerle, bu suçla mücadele edebilmek adına hayata geçirilebilecek bazı uygulamalar taraf devletlerin ilgisine sunulmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları, kara para aklama suçlarında ispat yükümlülüğünün tersine çevrilmesi, paylaşılması ve genişletilmiş müsadere.

Bu çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi benimsenmiştir. Uyuşturucu ticareti organizasyonlarının yapı, yöntem ve eğilimleri kavramsal olarak aktarılacaktır. Bu kavramsal aktarıma dayanarak, kara para aklama suç soruşturamalarında yaşanan yetersizliklere değinilecek, Türk hukuku ve karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemeler irdelenecektir. Uyuşturucu ticaretinden elde edilen malvarlığı değerlerinin aklanması suçunda ispat yükümlülüğünün tersine çevrilmesiyle ilgili kanun değişikliği önerilecektir. Ayrıca sınır aşan suç niteliğindeki organize uyuşturucu ticaretiyle mücadelenin bütüncül bakış açısıyla sürdürülmesi gerekliliğine dayanarak, müstakil bir uyuşturucuyla mücadele kanunu önerisi getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kara Para Aklama, Tersine İspat Yükümlülüğü, Kazanç Müsaderesi, Genişletilmiş Müsadere

* Dr., 1. Sınıf Emniyet Müdürü, Emniyet Genel Müdürlüğü, inseydi@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5932-5430, Makalenin Gönderim Tarihi: 11.07.2024, Kabul Tarihi: 02.09.2024

Abstract: In Türkiye, politics, legal circles, media organs and a wide audience are highly interested in the crime of money laundering. This strong interest brings along the questions “Are the instruments in Turkish criminal law sufficient and deterrent in combating money laundering?” and “Is there an effective confiscation system for money laundering in Türkiye?”.

When talking about money laundering, the first predicate crime that comes to mind is organized drug trafficking. Internationally, there has long been awareness in the fight against drug trafficking and the proceeds of this crime. With the signed international agreements, some practices that can be implemented in order to combat this crime are presented to the attention of the party states. Some of these practices are reversal or sharing of the burden of proof in money laundering crimes, and expanded confiscation procedures.

In this study, a qualitative research method is adopted. The structure, methods and trends of drug trafficking organizations will be explained conceptually. Based on this conceptualization, the difficulties experienced in money laundering criminal investigations will be addressed and the regulations in Turkish law and comparative law will be examined. An article on the reversal of the burden of proof in the offense of laundering of assets obtained from drug trafficking will be proposed. Moreover, based on the necessity to continue the fight against organized drug trafficking, which is a transnational crime, with a holistic perspective, a separate anti-drug law will be proposed.

Keywords: Money Laundering, The Reversal of Burden of Proof, Profit Confiscation, Extended Confiscation.

GİRİş

Ülkeler ekonomilerini suçtan elde edilen her türlü gelirden korumak zorundadır. Bu, yasal ekonomiye bağlı süjelerin işlerini kaybetmemesi, haksız rekabetin önlenmesi, kayıt dışılığın ve vergi kaçakçılığının engellenmesi, ekonomik katma değerin yükselmesi, fırsat eşitliği ve serbest ekonominin muhafazası, finans istikrarının korunması ve gayrisafi milli hasılanın (GSMH) artırılması adına gereklidir. Dünya üzerinde dolaşan kayıt dışı paranın endüstriyel büyüklükteki payını organize suçlardan elde edilenler oluşturur.

Kara para aklamanın gizli doğası gereği tahmin etmek zor olsa da Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Suç Ofisi (UNODC) verilerine göre, bir yıl içinde küresel GSMH’nin %2-5’i civarındaki kara para aklanmaktadır. Bunun da yaklaşık 800 milyon ila 2 trilyon Dolar civarında ol-

duğu tahmin edilmektedir.¹ Avrupa Birliği ülkelerinde işlenen dokuz önemli suçun kriminal cirosu 92 ile 188 milyar Avro arasındadır ve bunların sadece %2'sine kolluk çalışmalarıyla elkonulabilmektedir.² Organize suçlar bakımından uyuşturucu kaçakçılığı ilk sıralarda gelmektedir. Avrupa'da 2021 yılı verilerine göre AB uyuşturucu pazarının minimum düzeyde 31 milyar Avro olduğu tahmin edilmektedir.³ Türkiye'de 2016 yılında mahkumiyetle sonuçlanan kaçakçılık davalarının %68'i uyuşturucu ticareti konulu veya kaynaklıdır.⁴ Kayıt dışı ekonomi, Türkiye genel ekonomisinin %26-28'ini oluşturmaktadır.⁵ Suçtan elde edilen gelirlerin tahmin edilenden daha fazla olduğunu düşünenler de öteden beri mevcuttur.⁶

Tehlikeli bir organize suç türü olan yasa dışı uyuşturucu ticaretinden elde edilen kara para ve bunun aklanmasından oluşan haksız kazançların, yasal ekonomiye verdiği zararların yanı sıra her türlü suça zemin hazırlaması, gayrimeşru ticaretin doğasında var olan anlaşmazlıkların yarattığı şiddet eylemleri ve uyuşturucu tacirleri için vazgeçilmez durum olan uyuşturucu kullanıcılarının artması isteği, toplum ve birey sağlığının yanında, toplumsal güvenlik açısından çözülmesi güç sorunların kaynağı olmaktadır. Uyuşturucu ticareti yapan organizasyonların nihai hedefi, her tacir faaliyetinde olduğu gibi para kazanmaktır. Uyuşturucu kaçakçısının elindeki para, yeni uyuşturucu sevkiyatlarının sermaye ve habercisi, farklı suçların ise kaynağı olmaktadır. Kendilerini ve kazandığı yasa dışı paranın kaynağını gizleme-

¹ UNODC, "Money Laundering", <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html> Erişim Tarihi: 10.06.2024.

² Europol, "European Financial and Economic Crime Threat Assessment-The Other Side of The Coin: An Analysis of Financial and Economic Crime", Publications Office of The European Union, <https://eucrim.eu/news/europol-published-first-threat-assessment-on-financial-and-economic-crime/> Luxembourg 2023, s. 19.

³ EMCDDA, "EU Drug Markets Analysis: Key Insights for Policy and Practice", 2024, s. 10. https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/analysis-key-insights-policy-and-practice_en Erişim tarihi: 20.06.2024.

⁴ FATF, "Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures - Turkey. Forth Round Mutual Evaluation Report", 2019, s. 16. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/mer/Mutual-Evaluation-Report-Turkey-2019.pdf> Erişim tarihi: 09.06.2024.

⁵ FATF, (n 4) s. 33.

⁶ Sulhi Dönmezer, "Organize Suçlulukla Mücadele" *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2002, Y.1, S. 1, s. 9.

ye çalışan uyuşturucu ticareti organizasyonları, ekonomik istikrarın bozulmasına yol ağan yolsuzluk eylemlerine de yönelebilmektedir. Yolsuzluklar başta güvenlik ve adli mekanizmalar olmak üzere devlet kurumlarını yıpratmakta, hukukun üstünlüğüne olan inancı zedelemekte ve ekonomik kalkınmaya zarar vermektedir.⁷

Uyuşturucu kağakçılığı suçunda ve bu suçtan kaynaklı gelirin aklanmasında, uyuşturucu kağakçılığı organizasyonlarının, suçun her safhasında ve örgütsel yapılanma içinde sağladığı gizlilik ve aldığı güvenlik tedbirleri, uyuşturucu ticareti ile aklama suçunun farklı ülkelerde geręekleşmesi, kolluk kuvvetlerinin suçı ortaya çıkarmasını ve delillendirmesini zorlaştırmaktadır. Uyuşturucu ticaretinin ve bundan kaynaklanan kara para aklama suçunun sınırları aşan boyutu, ülke kanun uygulayıcılarını birbirleriyle iş birliğine yönlendirmektedir. Buna karşın uluslararası iş birliğinin yavaş, zayıf ve etkisiz olması, bu suçtan elde edilen gelirlerin, yasal ekonomi, kayıt dışı para gibi olgularla iç içe geğmesi ve ayrıca uyuşturucu ticaretinde genel anlamda peşin para kullanımı söz konusu olmadığından, uyuşturucu ticaretiyle aklama suçı arasında illiyet bağı kurulması ve suçun mutlak ispatı zorlaşmaktadır.⁸

Kolluk güçleri açısından uyuşturucu ticaretiyle mücadele etmek ve elde edilen kara para kaynaklı malvarlığını ortaya koyabilmek, uzmanlık ve dikkatin yanında, yoğun zihin gücü ve emek yoğun bir faaliyeti gerektirir. Kara para aklama suçlarına hukuken müdahale etmek içinse, sonuç alınmasını sağlayacak hukuk kurallarının yürürlükte bulunması ve bu kurallar kapsamında suç işlendiğinin ispat edilmesi şarttır.

Bu çalışmanın amacı, uyuşturucu ticareti suçundan kaynaklı gelirlerin aklanması soruşturma veya kovuşturmalarında, karşılaştırmalı hukukta yer alan ispat yükümlülüğünün hafifletilmesi, paylaşılması, tersine çevrilmesi ve bu yolla genişletilmiş müsadereenin uygulanmasına ilişkin düzenlemelerin ceza yargılaması hukukumuzda önerilmesi- dir. Diğer yandan uyuşturucuyla mücadelenin arz boyutu ve yine bu arzın içinde yer alan, suçtan kaynaklı malvarlığı değerlerinin aklan-

⁷ Europol (n 2) s. 47.

⁸ Ümit Kocasakal, Karapara Aklama Suçu, Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul 2000, s. 222; Dönmezer, (n 6) s. 10; Ergin Ergül, Kara Ekonomi ve Aklama Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara 2008, s. 97; Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2021, s.195.

ması soruşturma ve kovuşturmaları için bağımsız bir kanuni düzenlemenin gerekli olup olmadığı hususu irdelenecektir.

Makale, uyuşturucu kaçakçılığı ve bu kaçakçılıktan sağlanan kara paranın aklanmasıyla sınırlandırılmıştır. Kullanacağı yasa dışı uyuşturucu maddeyi temin edebilmek amacıyla elindeki miktarı bölerek satan uyuşturucu madde bağımlılarına ait davranış kalıpları çalışma kapsamında değildir.

Ülkemizdeki mevzuat düzenlemeleri, uyuşturucu maddeye ve bunların yasa dışı ticaretinden kaynaklanan malvarlığı değerlerine elkoyma, müsadere veya hüküm öncesi müsadereye imkân tanımaktadır. Ancak uyuşturucu ticareti ve bu suçtan elde edilen gelirin aklanması soruşturmaları, diğer suçlar için öngörülen koruma tedbirleriyle sürdürülmekte ve bu tedbirler mücadelede yetersiz kalmaktadır. Bağımsız bir uyuşturucuyla mücadele kanununun olmaması ve soruşturma yöntemlerinin bu düzenlemede detaylandırılmaması durumu iyice zorlaştırmaktadır. Ayrıca yargılama sırasında, uyuşturucu ticareti öncül suçuyla malvarlığını aklama suçu arasındaki illiyet bağının mutlak ve şüpheye yer vermeden ortaya konması gerektiğinin kabulü, bu ağır suçla mücadeleyi olanaksız hale getirmektedir. Dolayısıyla vicdani kanaate mutlak bilmeyle ulaşma çabası nedeniyle vaka ve delil değerlendirmesinde güçlük çekilen dava türlerinden biri, çalışmamızın konusu olan uyuşturucu ticaretinden elde edilen malvarlığı değerlerinin aklanması soruşturma ve kovuşturmalarıdır. Bahsedilen zorluk ve suçun ispatında yaşanan olanaksızlıklar, çalışmamızın I ve V'inci bölümlerinde açıklanmaya çalışılacaktır. Türk hukuk sisteminin, uyuşturucu ticaretinden kaynaklanan malvarlığı değerlerinin ortaya konması bakımından etkili ve yeterli mevzuat düzenlemesine sahip olup olmadığı II ve III'üncü bölümde incelenecek, müsadere ve ispat yükümlülüğüne ilişkin karşılaştırmalı hukukta uygulanan bazı yöntemler IV'üncü bölümde aktarılacaktır.

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılarak bütüncül bir değerlendirme yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, sosyal bilimlerde de uygulanmaya başlanan ve literatür tarama, gözlem, doküman inceleme veya görüşmeler yoluyla davranışa ilişkin objektif ve yorumlayıcı bir sonuca ulaşmaya olanak sağlamaktadır.⁹

⁹ Ali Yıldırım/Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 6. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 169-170.

Çalışma içinde, aklama suçuna karşılık gelen kara para aklama veya suçtan elde edilen malvarlığı değerlerini aklama ifadeleri yer yer kullanılacaktır. Sorunsal, aşağıda mümkün olduğunca detaylandırılarak ve karşılaştırmalı hukuk uygulamalarıyla kıyaslanarak tartışılacaktır. Bu makalede araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

I. UYUŞTURUCU TİCARETİNDE ORGANİZASYON, YÖNTEM VE EĞİLİMLER

Bir hukuk devletinde her suçta olduğu gibi yasa dışı uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretiyle de hukuk kuralları çerçevesinde mücadele edilmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadelede yürürlükteki hukuk kurallarının yeterli olup olmadığı, suçun kavramsal olarak tanımlanmasıyla anlam kazanabilecektir. Bu bağlamda, suç kuramları ile küresel düzeyde yürütülen uyuşturucu ticareti soruşturmalarındaki gözlemlerimize dayanarak ve genel anlamda uyuşturucu suç organizasyonlarının yapı, yöntem ve eğilimleri şu şekilde kavramsallaşabilir.

Ülkemizdeki uyuşturucu kaçakçılığı organizasyonlarının genel karakteristiğinde, aile veya akraba fertlerinin tamamı veya bir kısmının bu suçun içinde yer alması bulunmaktadır ve bu noktada erkek egemen bir durum gözlenmektedir. Benzer şekilde, başta cezaevi tanışıklığı olmak üzere, hemşeri ve sosyal çevreyle yoğun etkileşim de bu suça karışmaya neden olabilmektedir. Bu durum, Sutherland'ın "*differential association*" sosyal öğrenme kuramını akla getirmektedir.¹⁰ Merton'un, suçluluğa alt kültür açısından yaklaştığı "gerilim" kuramına göre toplumsal ve ekonomik sistem, bireylerin yasal yollarla meşru amaçlarına ulaşmasını ve buna ilişkin fırsatları engellemektedir. Bireylerin özellikle ekonomik olarak yarışmadığı üst toplum sınıflarına katılma arzusu, onları gayrimeşru yollara ve sapkın suç davranışlarına itebilmektedir.¹¹

Ülkeler kendi iç hukuklarında, uluslararası sözleşmelere de uyarak, hangilerinin uyuşturucu madde olarak nitelendirileceğini belirle-

¹⁰ Edwin H. Sutherland, *Principles of Criminology*, J. B. Lippincott Company, Philadelphia 1947, s. 6 vd. Türkçeye "aykırılıkların birleştirilmesi kuramı" olarak aktarılabilir.

¹¹ Robert K. Merton, *Social Theory and Social Structure*, The Free Press, London 1968, s. 185 vd.

mehtedir. Belirtilen uyuşturucu maddelerin her birinin yasa dışı ticareti mümkündür ve suç geliri elde edilebilir.¹²

Yasal olanaklarla tedarik edilemeyen uyuşturucu maddelere dönük tüketim arzuları, gayriresmi girişimciler tarafından karşılanmaktadır. Uyuşturucu maddelerin yoğun talebine dönük istikrarlı tedarik çabası, Smith'in davranışsal "girişimci" kuramında vücut bulur.¹³

Kapitalist sistem eleştirisi yapan, uyuşturucu kaçakçılığı ve kara para aklama suçlarına farklı perspektiften bakan Naylor'un varsayımları da girişimci kurama ve köklerini Marksist felsefeden alan "çatışma" kuramına yakındır.¹⁴

İktisat biliminden kriminolojiye devşirilmiş olan "rasyonel seçim" kuramında, kişilerin bekledikleri ekonomik fayda ile almaları muhtemel cezayı karşılaştırdıkları ve kâr elde etmelerinin yasal faaliyetlerle mümkün olmaması veya uzun sürede gerçekleşmesi ihtimalinde suç davranışına girdikleri varsayılır.¹⁵

Suç fiilinden dolayı bir kez yakalanmak, toplum tarafından etiketlenmeye yol açıp, eylemlerin sürekliliğini sağlayabilir. Bu görüş de "damgalanma/etiketlenme" kuramında hayat bulur.¹⁶ Dolayısıyla uyuşturucu kaçakçılığı suçunun birden fazla kuramla anlaşılabilceğini söylemek mümkündür.

¹² Türkiye örneği için bkz. Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 2313, Kabul Tarihi: 12.06.1933 RG: 24.06.1933/2435, m. 19: Birinci maddede isimleri yazılan uyuşturucu maddeler haricinde olup ilmi tetkikat neticesinde mazarratı tebeyyün eden ve toksikomani tevhit eyleyen diğer zehirlerin dahi, bu kanun hükümlerine tabi olacağı Cumhurbaşkanlığı kararıyla Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti tarafından tayin ve ilan olunur. 1933 yılından bu yana 1000'in üzerindeki doğal, yarı doğal ve sentetik uyuşturucu madde, Kanun kapsamına alınmıştır. Bu çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla son Cumhurbaşkanlığı kararı, 23 Aralık 2023 gün ve 32408 sayılı Resmî Gazete'de ilan edilmiştir.

¹³ Dwight C. Smith, "Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise", *Crime & Delinquency*, 26(3) US 1980.

¹⁴ R. Thomas Naylor, *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and The Underworld Economy*, Cornell University Press, Ithaca 2004, s. 18.

¹⁵ Gary S. Becker, "Crime and Punishment: An Economic Approach", *The University of Chicago Press Journal of Political Economy*, 76(2) Chicago 1968, s. 178.

¹⁶ Ruken Macit, "Uyuşturucu Satıcıları: Damgalanmışların Suç ve Ceza Anlayışı", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(2) 2017, s. 189.

Uyuşturucu ticareti yapan organizasyonlar, ulusal ve uluslararası hukukta suç olarak belirlenmiş eylemleri gerçekleştirir. Özellikle de çocukların bu suça alet edilmesi veya onların tüketici pazarı olarak sömürülmesine dönük eylemler, ölçülemeyecek boyutlarda tehlike oluşturmakta ve suçu yakın tehdit haline getirmektedir.¹⁷ Geçmişte kriminolojik bir sorun olarak görülebilecek uyuşturucu ticareti, suçtan elde edilen devasa gelirler ve ulus ötesi nitelik kazanmasıyla birlikte ulusal güvenlik tehdidine dönüşmektedir.¹⁸

Uyuşturucu ticareti, her türlü ekonomik kriteri içinde barındırmaktadır. Uyuşturucu maddeler, son kullanıcıya yasal ticaret yolları üzerinden ve bunlara ait araçlar kullanılarak sevk edilmektedir. Alımı, satımı, nakli veya bunlara ilişkin ücretlendirmeler yasal bir eşyanın ticaretinde olduğu gibi yapılmaktadır. Uyuşturucu ticareti organizasyonları arasındaki alışveriş, borç veya yine uyuşturucu madde karşılığı, kısmen de nakit gerçekleşebilir.

Uyuşturucu kaçakçısı, suç işlemek veya gayri meşru düzenini devam ettirmek için, sanki bir iş insanı gibi dernek veya vakıf kurabilir ya da bunlara üye olabilir, ihtiyaç sahiplerine yardım eden bir hayırsever görüntüsü verebilir, siyasete girmeye çalışabilir, parasının gücünü kullanarak toplumsal yaşamın hemen her alanına nüfuz edebilir. Paranın sağladığı suni güç ve itibar kaçakçının her türlü sosyal çevresinin gelişmesini sağlamaktadır. Dünya ve Türkiye tarihi buna ilişkin sayısız örnekle doludur.¹⁹ Uyuşturucu ticareti yapanlar için ülke veya bölge adının bir önemi yoktur. Önemli olan, sevki yapılan uyuşturucunun salimen yerine ulaşması, satılması ve bu satıştan para kazanılmasıdır. İnsanlık suçu olarak da nitelendirilebilecek uyuşturucu ticareti, doğası gereği bu eylemlere karışanlarda ilke ya da ideoloji bırakmamaktadır.²⁰

¹⁷ Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 4136, Kabul Tarihi: 22.11.1995, RG 25.11.1995/22474.

¹⁸ Naylor, (n 14) s. 14.

¹⁹ F. Cengiz Erdiñ, Overdose Türkiye: Narkoelitlerden Mafyaya Uyuşturucunun Yüzyıllık İstilas, Doğan Kitap, İstanbul 2024.

²⁰ Naylor, (n 14) s. 41-42. Naylor, uyuşturucu ticareti nedeniyle yaşanan kötülüklerle sadece arz/tedarik tarafının sebep olmadığını, talep yoğunluğu ve uygulanan kamu politikalarının etkisinin daha fazla olduğunu düşünür.

Uyuşturucu ticareti suç örgütlerinin kendilerine özgü ve yazılmamış kuralları mevcuttur. Suç organizasyonu yöneticileri, yapacakları bir uyuşturucu ticaretinde kendine denk veya daha güçlü ulusal veya uluslararası ittifaklara katılmak, hatta terör örgütlerini yanında görmek ister. Bu, “piyasada” güçlü görünebilmek ve ona hâkim olabilmek, kendi güvenliğini sağlayabilmek, yasa dışı sevkiyatın tespit edilme ihtimalini azaltmak, sevk zinciri ve bunun sürekliliğini güvenceye alabilmek, daha fazla uyuşturucu madde satın alabilmek, satabilmek ve para kazanabilmek adına adeta zorunluluktur.²¹ Ülkemizde uyuşturucu kaçakçıları bu ortaklığa, Osmanlıcada pay anlamına gelen “*sehem*” adını vermektedir.

Uyuşturucu kaçakçılığı örgütleri hiyerarşik unsurları açısından, hukukumuzda tanımlanan diğer mafya tipi yapılanmalardan ayrılmaktadır. Genel manada ifade edecek olursak, uyuşturucu organizasyonlarının hiyerarşik yapısı daha yumuşaktır. Hiyerarşi, yapılacak işin bedeli ödenerek sağlanır. Bu bedel aynı zamanda sadakate ve sessizliğe yönelik güdülemedir.²² Örneğin, karşılığı ödenmeden uyuşturucu maddenin nakli veya bir yerde depolanması söz konusu olamaz. İşinin karşılığını alamayan veya cezaevi sürecinde yardım görmeyen örgüt üyesi, sessiz kalmayacaktır.

Organizasyonlarda düşük yoğunluklu bir hiyerarşi bulunmasına rağmen, köşe kapma, köşelerde hakimiyet sağlama ya da kapılan köşelerin genişletilmesi veya pazar konumunu güçlendirme arzusu nedeniyle, kuralların ihlali veya uyumsuzluk durumları sert karşılık vermeyi gerektirmektedir. Yasa dışı ticarete verilen sözlerin tutulmaması durumunda, kaybedilen para veya ürün için yasal mahkemelere başvuru yapılmamaktadır.²³ Ülkemizdeki uyuşturucu suç organizasyonları arasındaki karışıklıklar hemen şiddete dönmemektedir. Şiddet ve rekabetçi potansiyelin gereği olarak ve ihtilafların çözümü için deyim yerindeyse gayriresmi mahkemeler kurulmaktadır. Uyuşturucu kaçakçıları bu sözde mahkemelere “cemaat” adını vermektedir. An-

²¹ Naylor, (n 14) s. 13.

²² Naylor, (n 14) s. 21.

²³ Bunun çok nadir de olsa tersi örnekleri görülmektedir. 2000’li yıllarda Van Adliyesi’ne dilekçe veren bir vatandaş, sattığı eroinin karşılığını alamadığı için dolandırıldığını beyan etmişti, bkz. Erdinç, (n 19) s. 326.

laşmazlığa düşen taraf veya taraflar ile varsa şahitler, sözlerine güvenilen ve kararları herkes tarafından dinlenebilecek “akil kaçakçıların” yönetimindeki sözde mahkemelerde buluşurlar. Ülkemizdekine benzer sözde sulh ve yargılama görevi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve kısmen Avrupa’da, daha güçlü suç örgütleri veya köklü mafya tipi aile organizasyonları tarafından yerine getirilmektedir. Yasal alanda olduğu gibi yasa dışı alanda da hükmetme boşluğu bırakılmamaktadır.²⁴ Alınan kararlara uyulma noktasında, reddetme ya da tereddüt veya aksama yaşanması halinde şiddet olayları doğmaktadır. Latin Amerika’da yaşanan uyuşturucu ticareti kaynaklı şiddet eylemleri, ülkemizde ve Avrupa’da yakın tarihte gerçekleşen uyuşturucu pazarı nedenli cinayetler ve aşırılıklar bu duruma örnek olarak gösterilebilir.²⁵

Uyuşturucu suç organizasyonlarında iş bölümü diyebileceğimiz, “suçu paylaşma” zorunluluğu da vardır. İmal için gerekli ham madde ve ara kimyasalların temini, uyuşturucunun imali, kalite kontrolü, nakil araçlarına “zula” olarak tabir edilen saklama bölümlerinin yapılması, nakledilmesi, geçiş bölgeleri arasında veya satış sırasında depolanıp saklanması, çoğaltım ve safsızlık maddelerinin temin edilmesi ve bunların eldeki maddeye uygulanması, toptan veya perakende olarak satılması, bu suçtan elde edilen kara paranın transferi ve bu paranın aklanarak yasal ekonomiye dahil edilmesine kadar, beyaz yakalıların da karışabildiği, çok farklı grupların yer aldığı farklı iş bölümleri bulunmaktadır. Bunlara, gizliliği sağlayabilmek adına kişiler arası sağlıklı ve güvenli haberleşmeyi sağlayan gruplar da dahil edilebilir. Deyim yerindeyse uyuşturucu maddenin imalinden toptan ve perakende satışına, elde edilen gelirin transferinden aklanmasına kadar olan iş bölümleri, genellikle farklı suç grupları tarafından üstlenilmektedir. Organizasyonlar çok nadiren de olsa sayılan yasa dışı faaliyetlerin bir kısmını kurdukları *network* (ağ) aracılığıyla kendileri yapmak isteyebilir. Bu isteğin temelinde de yine gizlilik ve güvenliği sağlama ile ekonomik kaygılar yatmaktadır. İmal ve pazarlama, yine genel olarak farklı ülkelerde başlayıp bitmektedir. Anlatılan işleyiş ve üretim alanlarından tüketim bölgelerine doğru yapılan yasa dışı ticaret ve aynı

²⁴ Naylor, (n 14) s. 22.

²⁵ EMCDDA, (n 3) s. 17.

durumun elde edilen kara paranın aklanmasında da gerçekleşmesi, suçu sınırları aşan bir konuma getirmektedir.

Suçun niteliğini hafifletir gibi bir betimleme yapıyor olsak da yasa dışı uyuşturucu ticaretinin, sonuca ilişkin yönleri ve içinde barındırdığı bazı kriterlerle ekonomik bir suç olduğunu söyleyebiliriz. Ancak doğası gereği organize şeklinde yapılanma ve süreçte birçok şiddete dayalı eylem de işlendiğinden, kolaycı ve basit bir tutumla günümüzde önemi azalan “ekonomik suça ekonomik ceza” ilkesini akla getirmemek ve bu suçları salt ekonomik olarak düşünmemek gerekir. Buradan hareketle, uyuşturucu kaçakçılığı suçuyla mücadele eden kanun uygulayıcıların öncelikli görevinin “parayı takip etmek” olduğu söylenebilir. Tespit edilmesi güç olan suç örgütü liderlerine, başka deyişle uyuşturucu baronlarına da ancak aklama suç soruşturmalarıyla ulaşılabilir ve nihai amaçlarına müdahale edilebilir.²⁶

İşte bir nevi tacir faaliyeti olan yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığı ve bu suçta yaşanan döngü, elde edilen suç gelirinin aklamasıyla sonuçlanmaktadır. Kara paranın kaynağının gizlenmesi ve yasal bir ticaretten elde edilmiş gibi dönüştürülmesi, uyuşturucu kaçakçılığının en gerekli enstrümanıdır. Suçtan elde edilen gelir, amlandığı ülkenin ekonomik ve üretim değerlerine dönmez, yasal bir katkı sunmaz. Kaçakçılık organizasyonunun elde ettiği artı değer bireysel zenginleşmeye, kişisel lüks tüketimine ve lüks yaşama dönük malvarlıklarına aktarılmaktadır. Kara paranın bir kısmı ise işlenecek suçların veya yeni sevkیاتların sermayesi olarak ayrılmaktadır. Uyuşturucu kaçakçılığının, deyim yerindeyse bir meslek haline dönüşmesi tam da burada başlamaktadır.²⁷

Uyuşturucu ticaretinden elde edilen suç geliri, uyuşturucu kaçakçılığındakine benzer uygulama yöntemleri kullanılarak transfer edilmektedir.²⁸ “*Hawala*”, tüm dünyada organize suç gruplarının, özellikle de uyuşturucu kaçakçılarının kullanmakta olduğu yaygın gayrimeşru fon transfer aracıdır.²⁹ Kişiler arası gizlilik ve güvene dayalı hawala sis-

²⁶ Kocasakal, (n 8) s. 22; 4136 sayılı Kanun, (n 17); Naylor, (n 14) s. 18.

²⁷ Macit, (n 16) s. 177.

²⁸ Uyuşturucu ticaretinde olduğu şekilde gizlilik, güvenlik önlemleri, zulaı araçların ve yolcu kuryelerin kullanılması, yasal ticaret emtiaları arasında nakil gibileri.

²⁹ Europol, (n 2) s. 13-14

temi, kriptolu haberleşme sistemleri üzerinden gönderilen ve “token” adı verilen şifrelerle, para veya maddi değerin kıtadan kıtaya, ülkeden ülkeye veya bölgeden bölgeye ve birbirini pek tanımayan insanlar arasında el değıştirmesini sağlamaktadır. Böylece kara para, kolluk ve mali istihbarat birimlerinin radarına takılmadan, havale için ekstra ücret ve vergi ödemekten kaçınılarak, düşük yüzdeler karşılığında ve kısa süre içinde aklanmak üzere sahibini bulmaktadır.³⁰ Kuryeler yakalansa da ellerindeki parayı herhangi bir ülkede, herhangi bir şehirde, rastgele seçilmiş bir sokakta ve tanımadıkları birinden teslim aldıklarından, gelirin kaynağı olan suçu ve bu suçun faillerini bilmeyecek, dolayısıyla kanun uygulayıcıların bu fona sebep olanlara ulaşma şansı yok denecek kadar az olacaktır. Kara para yerine ulaştıktan sonra aklanmasında fazla zorluk yaşanmayacaktır. Yasal bir ticari şirkette, kâr maksimizasyonunu sağlayabilmek adına tedarik ve müşteri arasındaki araçların sayısı azaltılmaya çalışılır. Uyuşturucu organizasyonlarında ise bunun tam tersi görülmekte ve aracılık katmanları artırılmaktadır.³¹ Büyüğünden küçüğüne, ulusal veya uluslararası uyuşturucu ticareti organizasyonlarında yaşanan genel tablo budur.

II. KARA PARANIN AKLANMASI VE KAZANÇ MÜSADERESİNİN KAVRAMSAL VE OLGUSAL TEMELLERİ

Türkiye, 1991 yılından bugüne üye olduğu Mali Eylem Görev Gücü’nün (Financial Action Task Force-FATF) dördüncü değerdirmesine, 2019 yılında tabi tutulmuştur. FATF Türkiye’yi, Ekim 2021’de artırılmış izlemeye tabi ülkelerin yer aldığı gri listeye almıştır. Türkiye’nin gri listeye alınması, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda gerekli tedbirleri almakta etkisiz kaldığı ve süreç içinde daha sıkı değerdirmeye tabi tutulacağı anlamına gelmektedir. Üç yıla yakın süre boyunca gerçekleştirilen karşılıklı görüşme, izleme ve tespitler akabinde, Türkiye’nin gri listeden çıkarılmasına Haziran 2024 sonunda karar verilmiştir.³² Bundan sonra

³⁰ Burcu Gediz Oral, “Gayri Resmi Değer Transfer Sistemlerinin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanındaki Rolü: Hawala Sistemi”, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2) Uşak 2021, s. 331-334.

³¹ Naylor, (n 14) s. 19.

³² Anadolu Ajansı, 10 Soruda FATF ve Türkiye’nin Gri Listedden Çıkışı, 28 Haziran 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/10-soruda-fatf-ve-turkiyenin-gri->

FATF tavsiyelerine uyulmasında daha dikkatli ve titiz olunması gerektiği açıktır.

Bu bölümde suçtan kaynaklı malvarlığı değerlerinin aklanması suçu ile bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerlerinin müsaaderesinin, Türk ceza adalet sistemindeki durumu uyuşturucu kaçakçılığı özelinde irdelenecektir.

A. Suçtan Kaynaklı Malvarlığı Değerlerinin Aklanması Suçu

Kara para ya da mevzuatımızdaki yerleşik adıyla suç gelirlerinin aklanmasıyla ilgili çok çeşitli tanımlar mevcuttur. Kara paranın genel bir tanımla, bir suçun işlenmesi sonucu elde edilen her türden ekonomik değer olduğu ifade edilebilir.³³ “*Money Laundering*” veya “*Geldwäsche*” (para yıkama) olarak adlandırılması, ABD’de 1930’lu yıllardaki alkol yasağı döneminde kaçakçıların yasadışı alkol satışından kazandıkları kara parayı, semtlerde yasal olarak işlettikleri otomatik çamaşır yıkama tesislerine yatırmalarına ve bu paranın vergisini ödeyerek yasal görünüm sağlamalarına dayandığı söylenegelmektedir.³⁴

Kara para, kayıt dışı ekonominin bir unsuru olsa da kaynağı tamamıyla suç olan, yasa dışı eylemlerden elde edilen ve kaynağı gizlenerek belgelendirilmek suretiyle yasal ekonomiye ve finans sistemine karıştırılmaya çalışılan değerlerdir. Kayıt dışı para ise kara paranın tam tersi yasal ekonomik faaliyetlerden elde edilen, yasal ekonomiden çeşitli amaç ve yollarla kaçırılmaya çalışılan gelirlerdir.³⁵ Kayıt dışı para literatürde gri para olarak da adlandırılır. Vergi suçundan elde edilenler kayıt dışı paraya örnek olarak gösterilebilir. Kara para ve kayıt dışı para arasındaki temel ayrım kökenindedir.³⁶

listeden-cikisi/3260992# Erişim Tarihi, 04.07.2024; T.C. Maliye Bakanlığı, Mali Eylem Görev Gücü, <https://masak.hmb.gov.tr/mali-eylem-gorev-gucu> Erişim Tarihi: 09.06.2024.

³³ Ramazan Başak, 50 Soruda Kara Para ve Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi, TBB Yayınları, Ankara 1998, s. 2; Kocasakal, (n 8) s. 13.

³⁴ Akt. Kocasakal, (n 8) s. 17.

³⁵ Başak, (n 33) s. 9; Sacit Yılmaz, Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu, Yayınlanmamış Doktora tezi, Kütahya 2006, s. 49; Kerem Kaptangil, Kayıtdışı Ekonomi ve Karapara, Siyasal Yayınevi, Ankara 2017, s. 15.

³⁶ Kocasakal, (n 8) s. 15.

Ülkemiz mevzuatına başlangıçta kara paranın aklanması şeklinde giren suç, yerini suçtan elde edilen malvarlığı değerlerinin aklanması ifadesine bırakmıştır. Kara paranın aklanması, yalnızca suçtan elde edilen paranın değil, parayla birlikte tüm diğer ekonomik değerlerin kaynağının gizlenip çeşitli finans işlemlerine tabi tutulmasıdır. Temel amaç, gelir ile buna kaynaklık eden öncül suç arasındaki bağı koparmak, öncül suçu ve aklamayı kimin yaptığını saklamak, suç kaynaklı varlıkları yasal olarak elde edilmiş gibi gösterip kullanmaktır. Suçun mağduru tüm toplumdur. Kara para aklama suçu, öncül suçtan bağımsız olarak ayrıca tanımlanmaktadır. Bu suça ceza yaptırımını getirilerek, kamu düzeni ve ekonominin korunması hedeflenmektedir.³⁷

Kara paranın aklanmasının yalnızca hukuki değil ahlaki boyutu da bulunmaktadır. Tekel güce ulaşmaya çalışan suç organizasyonlarının, pazar üzerindeki kontrolü sağlama çabası yolsuzluklara yol açabilmektedir. Aklama suçuna müdahale edilmediğinde, yasa dışı varlık artışının toplumda doğal kabul edilmesine, rüşvet ve yolsuzlukların önünün açılmasına ve farklı diğer suçların işlenmesine neden olunmaktadır.³⁸

Uyuşturucu ticareti, bu suçtan elde edilen yüksek suç gelirleri ve sınır aşan küresel ağları ile uluslararası toplumun dikkatini çekmektedir. 1988 yılında imzalanan Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi hükümlerinde, uluslararası boyutu olan uyuşturucu ticaretinin, elde edilen gelirler bakımından da sınır ötesi durumda olduğu, uyuşturucu kaçakçılığı yapan organizasyonların uluslararası nitelik kazandığı, suç örgütlerinin devletlerin yapısına, yasal ticari ve mali faaliyetlerine, neredeyse toplumun her düzeyine nüfuz ettikleri, toplumsal sistemin bozulmasına olanak veren yüksek malî kâr ve servet sağladıkları, onların bu suçlardan elde ettikleri kazançlardan mahrum edilmesi ve suçu işlemlerine neden olan temel amacın ortadan kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir. Türkiye bu Sözleşme'nin onaylanmasını 22.11.1995 gün ve 4136 sayılı Kanun'la uygun görmüştür.³⁹

³⁷ Sacit Yılmaz, "Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu", *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2011, S. 2, s. 76.

³⁸ Murat Tokmakkaya, "Karapara Aklama Suçunun Tespitine Dönük İnceleme Sürecine İlişkin Özellik Taşıyan Hususlar", *Vergi Dünyası*, İstanbul 2000, S. 222, s. 126; Naylor, (n 14) s. 15; Becker, (n 15) s. 30.

³⁹ 4136 sayılı Kanun, (n 17).

1988 BM Sözleşmesi'nin imzalandığı yıllarda Avrupa Konseyi, konuyla ilgili bir başka sözleşmeyi imzaya açmıştır. Strasbourg Konvansiyonu olarak da bilinen ve 1990 yılında kabul edilen Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşme, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından, 16.06.2004 gün ve 5191 sayılı Kanun ile uygun bulunmuştur.⁴⁰

1988 BM Sözleşmesinin kabulünden bir yıl sonra, Türkiye'de kara para aklamanın suç olarak kabul edildiği ilk düzenleme, 19.11.1996 gün ve 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Uzun bir adı olan bu Kanun'da, gelir elde edilebilecek suçlarda sayma yoluna gidilmiştir. Uyuşturucu ticareti sayılan bu suçlar arasındadır.⁴¹

Kara para aklama suçuna dönük 4208 sayılı Kanun'la yapılan düzenlemeler, uluslararası sözleşmeleri tam olarak karşılayamamış ve bu suçla mücadelede yetersizlikler yaşanmıştır.⁴² 26.09.2004 gün ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) yürürlüğe girmiş ve Kanun'un 282'nci maddesinde suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu tanımlanmıştır.⁴³ Bu tarihten sonra Türk ceza hukukunda kara para değil, "suçtan kaynaklanan malvarlığı değeri" kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Suçtan kaynaklı malvarlığı değerlerini yurt dışına çıkar-

⁴⁰ Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 5191, Kabul Tarihi: 16.06.2004 RG: 22.06.2004/25500.

⁴¹ Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 4208, Kabul Tarihi: 13.11.1996 RG: 19.11.1996/22822

⁴² 4208 sayılı Yasa'da suçlar sayma yoluna gidilerek belirlenmiştir. Ancak uyuşturucu ticaretinden gelir elde edilebilecek suçları içeren, 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'a ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun'a muhalefet, 4208 sayılı Kanun kapsamında değildir. Ayrıca konuyla ilgili uluslararası sözleşmelerde güncelleme yapılmıştır.

⁴³ Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004 RG: 12.10.2004/25611.

mak veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek ya da meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla çeşitli işlemlere tabi tutmak, seçimlik bir suç olarak belirlenmiştir. Maddede tanımlanan suça iştirak etmeksizin suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini bilerek satın almak, kabul etmek veya kullanmak da ceza yaptırımı altına alınmıştır.⁴⁴ Ayrıca öncül suçtan bağımsız olan bu suçta sayma yolu terk edilmiş, önce 1 yıl, daha sonra yapılan değişiklikle de 6 ay veya daha fazla hapis cezası gerektiren tüm suçlar öncül suç olarak görülmüştür.

TCK 282'nci maddedeki düzenleme yürürlüğe girdikten yaklaşık iki yıl sonra, 2006 yılında 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Kanunu TBMM'de kabul edilmiştir.⁴⁵ Bu Kanun'da konu edilen, suç gelirleri yani suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleridir. Önemli özelliği, suç geliri olarak düşünülebilecek değerlerin Mali Suçlar Araştırma Kurulu'na (MASAK) bildirilmesi konusunda, bazı gerçek ve tüzel kişilere yükümlülük getirmesidir. Bu yükümlülüğün ihlali adli veya idari ceza yaptırımlarını gerektirir.⁴⁶ 5549 sayılı Kanun'la, 4208 sayılı Kanun'un kontrollü teslimat hükümleri dışındaki maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

1990 yılında kabul edilen Strasbourg Konvansiyonu'nda güncelleme yapılmıştır. Sözleşmeye terörizme finans sağlama olgusu eklenmiş ve Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması, Aranması, Elkonması ve Müsaderesi Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi 2005 yılında imzaya açılmıştır. Türkiye bu Sözleşme'yi 2007 yılında imzalamış ancak onaylaması 29.01.2016 gün ve 6665 sayılı Kanun'la gerçekleşmiştir.⁴⁷

⁴⁴ 5237 sayılı Kanun, (n 43) m. 282.

⁴⁵ Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5549, Kabul Tarihi: 11.10.2006 RG: 18.10.2006/26323.

⁴⁶ 5549 sayılı Kanun, (n 45) m. 2(1-d) m. 13-14-15.

⁴⁷ Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 6665, Kabul Tarihi: 29.01.2016 RG: 19.02.2016/29629. Bu Kanun'un, "Beyanlar ve Çekinceler" başlıklı ekinin 1'inci maddesinde, "Sözleşme'nin 53. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşme'nin 3'üncü maddesinin 4'üncü fıkrasının uygulanmayacağını beyan eder" şeklinde ifade bulunmaktadır.

Türkiye G7 ülkeleri tarafından 1989 yılında kurulan FATF'a, 24 Eylül 1991 tarihinde üye olmuştur. FATF, uluslararası alanda kara paranın aklamasının önlenmesi, terörizmin finansmanının engellenmesi ve kitle imha silahlarının yayılması ile mücadelede uluslararası iş birliğini ve yeknesaklığı sağlamayı amaç edinmiştir. FATF, üye ülkeleri bağlayıcı standartlara sahiptir. Tavsiye ve direktiflerine uyulmadığı veya belirlediği kriterler tamamlanmadığı takdirde taraf ülkelere yaptırım uygulayabilir.⁴⁸ Sayılanlar dışında, kara paranın aklanmasıyla mücadele ve bu suçta uluslararası koordinasyon, uygulama birliği ve iş birliğinin sağlanabilmesi için taraf olduğumuz birçok uluslararası sözleşme ve oluşum mevcuttur.

Anlatılan çerçevede ve mevzuat kronolojisine bakıldığında, Türk hukuk sisteminde kara para aklama suçuna ilişkin düzenlemelerin büyük oranda uluslararası sözleşmelerin kabulünden sonra veya bunların etkisiyle yapıldığı söylenebilir.

B. Kazanç Müsaderesi

Yasa dışı uyuşturucu maddeler veya bunların ticareti sonucu elde edilen gelirler ya da bu gelirlerden kaynaklanan malvarlığı değerlerinin ele geçirilmesi halinde müsadere işlemi tesis edilir. Müsadere, genel ifadeyle mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve malvarlığındaki sahipliğin yitirilmesidir. Çalışmamızın konusu olan kazanç müsaderesi TCK'da yer almaktadır. Kazanç müsaderesi, suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların mülkiyetinin geri dönmek üzere kamuya devredilmesidir. Müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere elkonulmadığı veya bunların yetkili makamlara teslim edilmediği hallerde, karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine karar verilebilir.⁴⁹ Kazanç müsaderesi mülkiyet veya zilyetlikte bulunan malvarlığı değerlerine dönük uygulanabilir. Mülkiyetin kişinin adına tescilli olup olmaması önemli değildir. Davanın düşmesi sebepleri ortaya çıktığında, mahkumiyete tabi olmayan müsadereye

⁴⁸ T.C. Maliye Bakanlığı, (n 32).

⁴⁹ 5237 sayılı Kanun, (n 43) md. 55.

de hükmedilebilir.⁵⁰ Malvarlığı kavramına yönelik TCK 282'nci maddesindeki bakış açısı, TCK 54 ve 55'inci maddelerde de görülmektedir. 54'üncü maddede eşyadan söz edilmektedir ki uyuşturucu maddeler de bir suç eşyasıdır. TCK 54 ve 282'nci maddeler bir arada değerlendirildiğinde, paraya çevrilmese dahi küçük miktardaki uyuşturucu maddelerde bile maddi değeri olan eşya niteliği bulunmaktadır.⁵¹

Kazanç müsadereesine ilintili kavramlardan bir diğeri elkoymadır. Delil niteliği taşıyan veya ispat aracı olarak görülen her türlü eşya ya da kazanç müsadereesinin konusunu oluşturan her türlü malvarlığı değeri muhafaza altına alınabilir, rızayla verilmiyorsa elkonulabilir. Elkoyma, mülkiyet veya zilyetliğin geçici olarak dondurulması ve hukuki tasarruf yetkisinin sonlandırılması anlamına gelmektedir. Müsadere, güvenlik tedbiri türünde bir yaptırım olarak değer veya malın daimî olarak devlet mülkiyetine geçirilmesini sağlarken, elkoyma bir yargılama önlemi mahiyetinde, zilyet veya malikin hukuki tasarruf yetkisini belli amaçlarla ve geçici nitelikte kaldıran karardır. Elkoyma, müsadere öncesi uygulanan bir koruma tedbiridir. Müsadere maddi ceza hukukunun konusu iken, elkoyma ceza muhakemesinin konusunu oluşturmaktadır. Ancak her elkoymanın müsadere ile sonuçlanmasına dönük bir zorunluluk da bulunmamaktadır. Çünkü elkoyma ve müsadere uygulamalarının amaçları birbirinden farklıdır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçundan elde edilen malvarlığı değerleri elkoymaya ve kazanç müsadereesine konudur. Elkoyma tedbiri, 04.12.2004 gün ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) tanımlanmaktadır.⁵² Aynı Kanun'da elkoymanın hangi malvarlığı değerlerine yönelik, hangi suçlar kapsamında, hangi usulle ve kim tarafından yapılabileceği de hükme alınmıştır.⁵³

⁵⁰ 5237 sayılı Kanun, (n 43) md. 64; FATF, "The FATF Recommendations: International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism and Proliferation", 2012-2023, s. 7. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf> Erişim Tarihi: 04.06.2024.

⁵¹ Yener Ünver'den yazara eposta, 15 Haziran 2024; 5237 sayılı Kanun, (n 43) m. 188(3) Uyuşturucu maddeyi ücretsiz olarak başkalarına temin eden kişi dahi uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunu işlemiş sayılır.

⁵² Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun Numarası: 5271, Kabul Tarihi: 04.12.2004 RG: 17.12.2004/25673.

⁵³ 5271 sayılı Kanun, (n 52) m. 123-128.

Bunların yanında, 1982 Anayasası'nın 38'inci maddesiyle "genel müsadere", diğer deyişle kişinin suçla ilgili olsun veya olmasın tüm malvarlığının müsadere edilmesi yasaklanmıştır.⁵⁴ Aynı yasak, 1924 Anayasası'nın 73 ve 1961 Anayasası'nın 33'üncü maddelerinde de mevcuttur.

III. TÜRK CEZA YARGILAMASINDA İSPAT YÜKÜNÜN DEĞİŞTİRİLMESİ

Çağdaş ceza hukuku ve hukuk devletinin bir gereği olan mülkiyet hakkına, masumiyet karinesinde şekillenen lekelenmeme, susma ve savunma haklarına olan inancımız tamdır. Bunlar demokratik bir hukuk devletinde bireylere tanınması gereken olmazsa olmaz haklardır.

İspat yükü, ceza yargılaması hukukunda maddi gerçeğin nasıl ortaya konacağına ve bu yükü kimin üstleneceğine ilişkin olgudan doğan bir kavramdır. İspat kanaate, kanaat de hükme kaynaktır. Ceza muhakemesinde şekli anlamda bir ispat yükümlülüğünden söz edilemeye de esas manada mevcuttur.⁵⁵ Mevzuatımızda yapılan atıflar, ispat yükünün iddia ve hüküm makamında olduğunu göstermektedir. Anayasa'nın 38'inci maddesi "suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz" diyerek masumiyet karinesini ifade etmektedir. Şüpheli veya sanığın susma hakkı olarak da tanımlanan *nemo tenetur* ilkesi dahilinde, kimsenin kendisi veya yakınları aleyhine delil vermeye zorlanamaması da ispat yükümlülüğünün iddia ve hüküm makamında olduğunu göstermektedir.⁵⁶

⁵⁴ Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Tasarısı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısı'nın Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu, (1982-450) Danışma Meclisi: 1/463, MG Konseyi: 1/397, s. 20 ve 113. Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun teklif ettiği Anayasa tasarısı metninin 37'nci maddesinde, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ile vatandaşlıktan çıkarma durumları, genel müsadere kapsamından istisna tutulmuştur. Danışma Meclisi istisnayı, 765 sayılı TCK'nın 403'üncü maddesine atıf yaparak savunmuştur. Ancak Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu, tasarının 37 ve 38'inci maddelerini birleştirmiş ve belirtilen istisnayı tasarısı metninden çıkarmıştır. Makale içinde 765 sayılı TCK'nın 403'üncü maddesine ayrıca değinilecektir.

⁵⁵ Faruk Erem, *Diyalektik Açından Ceza Yargılaması Hukuku*, Işın Yayıncılık, Ankara 1986, s. 360.

⁵⁶ Yusuf Başlar, "Ceza Muhakemesinde İspat", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 12(2) Ankara 2022, s. 1389.

Türk ceza hukukunda kara paranın aklanması suçunda da ispat yükümlülüğü iddia veya yargılama makamına, diğer ifadeyle Cumhuriyet savcılarına veya hâkim ya da mahkemeye aittir. Kolluk güçleri ve mevzuatla mali durum raporu düzenlemeye yetkili kurumlar ise yapısal ve kurumsal düzenlemeleriyle iddia makamına yardımcı olmakta ve Cumhuriyet savcılarının verdiği talimatları yerine getirmektedir.

Ceza yargılaması hukukunda ispat yükü bakımından genel kabul böyle olsa da uygulamada ispat yükümlülüğünün her adli kovuştur-
mada açıklanan şekilde işlediği ve iddia veya yargılama makamında
olduğu söylenemez. AİHM ve Anayasa Mahkemesi’nce (AYM) verilen
bazı kararlarda, birtakım ön koşulların bulunması durumunda ispat
yükünün hafifletildiği, şüpheli veya sanığa çevrilebildiği durumlar
bulunmaktadır.⁵⁷ Ancak yöntemin uygulanabilmesi için iddia maka-
mının suçu belli delillerle ortaya koyabilmesi, şüpheli veya sanık açı-
sından aksinin ispat edilmesinin mümkün olması ve savunma hakkına
kısıtlama getirilmemesi gerekmektedir.⁵⁸ Bu ifadelerden hareketle ve
bir engizisyona sebep olmamak adına, ispat külfetinin değiştirilmesi
değil, paylaşılmasının söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

Yargı kararları dışında, Türk hukuk sisteminde ispat yükümlülüğü-
nü şüpheli veya sanığa veren bazı düzenlemelerin olduğu da bilinmek-
tedir. Medeni hukuk, vergi hukuku ve iş hukukunda ispat yükünün
devredildiği uygulamalar bulunmaktadır. Ceza adalet sistemimizde de
uygulanmış veya halen yürürlükte olan, ispat yükünün tersine çevrildiği
veya genişletilmiş müsadereye ilişkin örnekler mevcuttur.

Uyuşturucu ticareti suçlarında 35 yıl uygulanan genişletilmiş müsadere örneği, 01.03.1926 gün ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun,

⁵⁷ Council of Europe, “Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No. 198)”, 2021, s. 3. <https://rm.coe.int/c198-cop-2021-2prov2-hr-art3-4-en/1680a3019f> Erişim Tarihi: 14.06.2024; Anayasa Mahkemesi, 12.12.2014 gün ve Esas:2013/38, Karar: 2014/58.

58 Veli Özer Özbek, “Masumiyet Karanesi ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etki Eden Sonuçları”, Masumiyet Karanesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, CİGM Yayınları, Ankara 08-09.09.2022, s. 39; Semih Oğuz Aydın, “İspat Yükünü Tersine Çeviren Kanuni Karinelerin Masumiyet Karanesi Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Adalet Dergisi*, S. 69, Ankara 2022, s. 329-330.

09.07.1953 gün ve 6123 sayılı Kanun'la değiştirilen 403'üncü maddesindedir.⁵⁹ 1924 Anayasası'nın 73'üncü maddesindeki aksi hükme rağmen yapılan değişiklikle, ceza verilmesi durumunda failin tüm menkul ve gayrimenkul tüm mallarının müsadere edileceği hususu eklenmiştir. Bu düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin 03.06.1988 gün ve Esas: 1987/28, Karar: 1988/16 sayılı kararıyla ve Anayasa'nın 38'inci maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Benzer şekilde 765 sayılı Kanun'un "Kendisinin olduğunu ispat olunamayan eşyayı taşımak" başlığıyla düzenlediği 578'inci maddesinde de ispat yükümlülüğü hükümlüye verilmiştir. Bu düzenleme 1926 yılından 2004'e kadar, 78 yıl yürürlükte kalmıştır.⁶⁰ Yine, 07.01.1932 gün ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'un 47 yıl yürürlükte kalan Ek Madde 2'sinde ispat yükümlülüğünü şüpheliye veren hükümler bulunmaktadır.⁶¹

Diğer taraftan ve uygulanan hükümler bakımından, kamu görevlileri açısından hangi malvarlığının hangi meşru gelirle edinildiğinin açıklanması veya ispat edilmesi yükümlülüğü halen yürürlüktedir.⁶² Bu konudaki düzenleme, 19.04.1990 gün ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nda yer

⁵⁹ Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 765, Kabul Tarihi: 01.03.1926 RG: 13.03.1926/320, m. 403: Birinci, ikinci bentlerle beşinci, altıncı ve yedinci bentlerin idam cezası tertip veya bu cezalar yerine başka bir ceza tayin olunduğu hallerde failin bircümle menkul ve gayrimenkul mallarının müsadereğine dahi hükmolunur.

⁶⁰ 765 sayılı Kanun, (n 59) m. 578: Bir kimse, dilencilikle veya hırsızlık ve yağma ve garet ve yol kesmek veya dolandırıcılık ve hırsız yataklığı ile mahkûm olduktan sonra üzerinde kendi haliyle mütenasip olmayan para ve eşya zuhur eder ve bunlara meşru surette malik olduğunu ispat edemezse iki aya kadar hafif hapis cezasına mahkûm olur.

⁶¹ Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, Kanun Numarası: 1918, Kabul Tarihi: 07.01.1932 RG: 12.01.1932/2000, ek madde. 2(II): Emniyet bölgelerinde istihsal, imal veya sair suretlerle tedarik edilmiş olan yahut gerekli izin verilmiş bulunan mallar elden çıkarılmış olsa dahi, bunların istihlak, istimal ve satış gibi suretlerle sarf mahallerini, talepte bildirilecek müddet içerisinde izah ve ispat edemeyenler için bir seneden beş seneye kadar hapis ve kaçağa sarf edilmiş sayılan şeylerin rayiç değeri miktarınca, değer tespiti mümkün olmayan hallerde on bin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

⁶² Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, Kanun Numarası: 3628, Kabul Tarihi: 19.04.1994 RG: 04.05.1990/20508.

almaktadır.⁶³ 06.04.2016 gün ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda da ispat yükü tersine çevrilmektedir.⁶⁴ Hatta yine halen yürürlükte olan 22.05.1930 gün ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 78'inci maddesinde genel müsadere'nin söz konusu olduğu düşünülmektedir.⁶⁵

31.08.1956 gün ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 82'nci maddesinde, Kanun'a muhalefet halinde orman memurları tarafından düzenlenen tutanakların aksi ispat edilinceye kadar geçerli olacağına hükme-dilmektedir. Bu durumda ispat, Kanun'a muhalif fiili gerçekleştirene devredilmektedir.⁶⁶ Orman Kanunu'nun bu maddesinin masumiyet karinesinin ihlal ettiği değerlendirilerek Anayasa Mahkemesi'ne başvuru da bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi 12.12.2014 gün ve Esas:

⁶³ 3628 sayılı Kanun, (n 62) m. 4: Kanuna veya genel ahlaka uygun olarak sağlandığı ispat edilmeyen mallar veya ilgilinin sosyal yaşantısı bakımından geliriyle uygun olduğu kabul edilemeyecek harcamalar şeklinde ortaya çıkan artışlar, bu Kanunun uygulanmasında haksız mal edinme sayılır.

⁶⁴ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Kanun Tarihi: 06.04.2016, Kanun Numarası: 6701 RG: 20.04.2016/29690, m. 21: Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması halinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.

⁶⁵ Askeri Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 1632, Kabul Tarihi: 22.05.1930 RG: 15.06.1930/1520, m. 78(A-1): Düşman tarafına kaçan veya seferberlikte mükellef olduğu hizmetten uzak kalmak kastıyla yabancı bir memlekete sığınanların veya yabancı memlekette kalanların mevcut ve ileride vücut bulacak menkul ve gayrimenkul bütün mal ve mülklerinin millet namına zaptına karar verilir. Bu karar verilirken suçlunun hısımları bir müdafî tayin etmek hakkını haizdirler; Sahir Erman, Askeri Ceza Hukuku Umumi Kısım ve Usul, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983, s. 249; Kaldı ki 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda yer alan bu düzenleme fer'i ceza niteliğindedir. 5237 sayılı TCK'nın 5'inci maddesindeki hüküm kapsamında, fer'i ceza yaptırımlarının varlığı da tartışmalıdır. Askeri Ceza Kanunu'ndaki bu hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu tartışılmalı. Daha geniş bilgi için bkz. Olgun Değirmenci, Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 253.

⁶⁶ Orman Kanunu, Kanun Numarası: 6831, Kabul Tarihi: 31.08.1956 RG: 08.09.1956/9402, m. 82(5): Zabıt varakasının hilafına iddia halinde, maznun, mahkemeye bu iddiası hakkında kanaat verecek deliller gösterir ve mahkeme bu müdafaayı tamike şayan götürse delillerini istima ve tetkik eder. Neticede maznunun iddiasını haklı gösterecek bazı sebepler karşısında kalırsa ancak o takdirde, zabıt varakasını imza etmiş olan memurları çağırıp dinledikten ve başka deliller varsa inceledikten sonra hasıl edeceği kanaate göre davayı intaceder.

2013/38, Karar: 2014/58 sayısıyla, hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Oybirliğiyle alınan kararda, suçun kanıtlanması yükümlülüğünün genel manada iddia makamında kaldığı sürece ve ispat yükünü sanığa devreden kuralların veya fiili varsayımların olduğu durumlarda, ispat yükünün yer değiştirmesinin masumiyet karinesine aykırı olmayacağı ifade edilmiştir. Aynı kararda, ispat yükünün tersine çevrilmesinin AİHS'e aykırılık teşkil etmediğine ilişkin AİHM kararlarının varlığına işaret edilmiş ve "(...) suç isnadını içeren tutanağın aksinin sanık tarafından yargılama sırasında her türlü delille ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre vermesi, bir başka ifadeyle suç tutanağının kişiyi yargılama yapmaksızın otomatik olarak suçlu haline getirmediği dikkate alındığında. İtiraz konusu kuralın, adil yargılanma hakkına ve bu hak kapsamında yer alan masumiyet ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır" denmiştir. Tanzim edilen tutanak kapsamında ve somut olayın ispatında şüphe varsa, bundan sanığın yararlanacak olması da açıktır.

Halen yürürlüğünü koruyan düzenlemeler bakımından, 3628 sayılı Kanun hükümleri dışındakilerin kara para aklama ile ilgisi düşünülmesi de kanun koyucunun bazı suçlarda ispat yükünü tersine çevirdiği veya genişletilmiş müsadereye ilişkin kurallar getirdiği görülmektedir. Bunlar bizce, devlet aklının ve toplumsal faydanın ön planda tutulduğu, kamu güvenliği dikkate alınarak yapılmış olan ve gerekli düzenlemelerdir.⁶⁷

Uyuşturucu ticareti kaynaklı kara paranın aklanması suçu iddiasıyla yürütülen kovuşturmalarda ispat yükünün tersine çevrilmesi ve genişletilmiş müsadere hükümlerinin Türk ceza hukukuna entegrasyonu yönünde bazı girişim ve önerilerin varlığı da bilinmektedir.

4208 sayılı Kanun'un TBMM'ye sunulan Tasarı metninin 29 uncu maddesinde failin kara paranın suçtan elde edildiğini "bilmesi gerektiği" ifade edilerek, tersine ispat yükümlülüğü getirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu ifade İçişleri Komisyonu'nda metinden çıkarılmıştır.⁶⁸

⁶⁷ Olgun Değirmenci, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Kara Para Aklama Suçu) Turhan Kitabevi, Ankara 2007, s. 500.

⁶⁸ Cengiz Erdinç, "Dilan Polatlar Nasıl Kurtuluyor? 1996'da Yasadan Son Anda Çıkarılan İki Kelime", 2023, <https://kisadalganet/yazar/milyar-dolarlik-iki>

30.07.1999 gün ve Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarı metninde bu husus yine dile getirilmiştir.⁶⁹ Talep edilen düzenleme, dünyanın farklı ülkelerinde de çeşitli suçlar bakımından uygulanmakta olan ispat yükümlülüğünün tersine çevrilmesini içermektedir.⁷⁰ Tasarının “Hak ve Alacaklara İlişkin Tedbirler” başlıklı 6’ncı maddesinde yer alan hükümler, İçişleri Komisyonu’nda oy çokluğuyla kabul edilmiştir.⁷¹ Ancak Adalet Komisyonu incelemesinde metninde değişiklik yapılmış ve İçişleri Komisyonunca kabul edilen ifade, “(...) *mal varlığının meşru kaynağını ispat mükellefiyeti şüpheliden alınmak suretiyle fıkra yeniden düzenlenmiştir*” gerekçesiyle Tasarı metninden çıkarılmıştır.⁷²

Sayılanlar dışında, 2018 yılında TBMM’de oluşturulan “Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Yeni Bağımlılık Türlerinin Araştırılarak Bağımlılığın Nedenlerinin ve Alınacak Tedbirlerin Tespit Edilmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” raporunda, uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirlerin aklanmasında ispat yükünün tersine çevrilerek bir müsadere davası sistematığı ile genişletil-

kelime-bilmesi-gerektigi_85139 Erişim Tarihi: 10.06.2024; Kocasakal, (n 8) s. 224. Belçika mevzuatı tam da buna emsaldır. Belçika Ceza Kanunu 505’inci maddede “bildiği veya bilmesi gerektiği” ifadeleri mevcuttur.

⁶⁹ Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısı, 30.07.1999, s. 9-10. Kanun tasarısında genişletilmiş müsadere kavramı kullanılmıştır. 21. Yasama yılı 1. döneminde 1/487 Esas numarasıyla TBMM’ye gönderilen kanun tasarısının 6. maddesi gerekçesinde aynen şöyle yazmaktadır: “Bilindiği gibi özellikle örgütlü suçlarla mücadelede başarılı olunabilmesi için bu örgütlerin ekonomik yönden de çökertilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde suç örgütlerinin ortaya çıkartılması ve sanıkların mahkûm edilmesi, bu örgütlerin çökertilmeleri için yeterli olmayacaktır. Örgüt elemanlarının suçtan kaynaklanan gelirlerinin tamamının müsaderesi de zorunludur. Bu zorunlulukla birçok batı ülkesinde genişletilmiş müsadere sistemi ceza hukuku sahasına girmiş bulunmaktadır. Bu sisteme göre suç işlediğinden şüphe edilen kimsenin bütün mameleki, başka bir ifade ile tüm malvarlığına tedbir konulmakta, yalnız kaynağının meşruiyetini ispat ettiği mal ve eşyalar için bu yönde bir tedbire gidilmemekte, kaynağının meşru olduğunu ispat edemediği mal ve eşyalar kişinin mahkumiyetine hükmedilmesi ile birlikte Devlete intikal etmektedir”.

⁷⁰ Sulhi Dönmezer, “Türkiye’de Organize Suçlulukla Mücadelenin Esasları”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2) İstanbul 2002, s. 13.

⁷¹ İçişleri Komisyonu, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısı, E: 1/487-K:8, 1999, m. 6.

⁷² Adalet Komisyonu, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısı, E: 1/487-K: 5, 1999, m. 6.

miş müsadere usulünün mevzuata getirilmesi teklif edilmiştir.⁷³ Ancak o tarihten bu yana herhangi bir yasama girişimi olmamıştır.

IV. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA İSPAT YÜKÜNÜN DEĞİŞTİRİLMESİ

1982 Anayasası'nın 90'ıncı maddesine göre uluslararası sözleşmeler kanun niteliğindedir, bağlayıcıdır ve Anayasa'ya aykırılığından dolayı Anayasa Mahkemesine (AYM) başvurulamaz. Kanunlarla uluslararası anlaşmaların çelişmesi durumunda, uluslararası anlaşmaların uygulanacağı hükmedilmiştir.⁷⁴ Türkiye, geçmişten bugüne imzaladığı, içeriğinde elkoyma, müsadere ve kazanç müsadereesine ilişkin tanım ve belirlemeler olan BM ve Avrupa Konseyi sözleşmeleri ile üye olduğu FATF direktif ve tavsiyelerine uymakla yükümlüdür.

Uyuşturucu suç örgütlerinin yapı, yöntem ve eğilimleri dikkate alındığında, eylemleri sırasında yoğun güvenlik tedbiri alması, gizliliği üst seviyede koruması, uyuşturucu kaçakçılığından elde edilen kara paranın aklanmasında da bu tedbirlere uyması ve gizliliğin sürdürülmesi gibi tespitler, karşılaştırmalı hukukta, yine evrensel hukuk kurallarına bağlı kalarak farklı mücadele yöntemlerinin geliştirilmesine sebep olmuştur.⁷⁵

Karşılaştırmalı hukukta ülkeler, uluslararası sözleşmelerin ve AİHM kararlarının sağladığı kabiliyetle, kara paranın aklanması yoluyla elde edilen malvarlığı değerlerinin uyuşturucu ticareti suçuyla ilişkilendirilmesi bağlamında, ispat yükünü hafifletmeye ve tersine çevirmeye, bu yolla da genişletilmiş müsadereye yönelmiştir. İspat yükünün tersine çevrilmesi usulünde, suçun ispatı yine iddia ve hüküm makamında kalmaktadır. Ancak kara para aklama suçunun şüpheli

⁷³ TBMM, "Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Yeni Bağımlılık Türlerinin Araştırılarak Bağımlılığın Nedenlerinin ve Alınacak Tedbirlerin Tespit Edilmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu", 2018, s. 281. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstreams/40d3eb68-0f69-47a7-8eda-bfcec810ee16/download> Erişim Tarihi: 09.06.2024; Council of Europe, (n 57) s. 8, genişletilmiş müsadere, aklama suçu nedeniyle yürütülen bir ceza davasında, sanığın doğrudan suçtan elde edilen gelirlerinin ötesinde müsadere kabiliyetini yansıtmak için kullanılan bir terimdir.

⁷⁴ Anayasa 1982, md. 90(5).

⁷⁵ Naylor, (n 14) s. 14.

veya sanığı, elkonulan malvarlığını nereden kazandığını kendisi açıklamaktadır. Yasal yollarla kazanıldığı gösterilemeyen malvarlığı müsadereye konu edilmektedir. Bu yöneme de genişletilmiş müsadere adı verilmektedir. Dünya genelinde çok sayıda ülkede bu yöntemlerin farklı biçimlerde uygulandığı ve bazı şartlar oluştuğunda kara paranın aklanmasında ispat külfetinin tersine çevrilerek şüpheli veya sanığa yüklendiği bilinmektedir. Ayrıca bu ülkelerin mevzuatlarında kanuni karine oluşturulmuştur.⁷⁶

4136 sayılı Kanun’la kabul edilen BM 1988 Sözleşmesi’nin 5’inci maddesi 7’nci fıkrasında: *“Her bir Taraf, müsadereye tabi olabileceği ile ri sürülen kazançların veya diğer malvarlıklarının yasal kaynağına ilişkin olarak, iç hukukunun ilkelerine ve adli yargılama ve diğer usullerine uygun ölçüler içinde, ispat yükümlülüğünün değiştirilmesini kararlaştırabilecektir”* hükmü yer almaktadır. Bu Sözleşme’yle, uyuşturucu ticaretinden kaynaklı kara paranın aklanması suçunda ispat yükümlülüğünün tersine çevrilebileceği bir öneri olarak Taraf Devletlere sunulmuştur.

2005 yılında yürürlüğe giren ve 2006 yılında TBMM’de kabul edilen Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi’nin “Dondurma ve Müsadere” başlıklı 31’inci maddesinde, 1988 Sözleşmesi’nde yapılan öneri daha vurgulu şekilde tekrarlanmıştır. Maddenin b fıkrası 8’inci bendinde, *“(…) Taraf Devletler, iç hukukunun temel ilkeleriyle ve yargılama ve diğer işlemlerin özüyle uyumlu olduğu ölçüde, bir sanığın, iddia edilen suç gelirinin veya müsadereye tâbi diğer malvarlığının meşru kaynağını göstermeye zorunlu kılınması olasılığını değerlendirebilirler”*⁷⁷ hükmü bulunmaktadır.

2005 yılında ülkelerin onayına sunulan ve Türkiye tarafından 2007 yılında imzalanan Avrupa Konseyi Varşova Sözleşmesi, 2016 yılında TBMM’de onaylanmıştır. Bu Sözleşme’nin “Müsadere Önlemleri” başlıklı 3’üncü maddesinin 4’üncü fıkrasında, *“(…) Taraflar, ulusal hukukta tanımlandığı şekliyle ağır suç veya suçlar bakımından, failin, müsadere edilebilirliği iddia olunan gelirlerin veya diğer malın kaynağını göstermesini, iç hukukun ilkelerine uygun şekilde gerektirmek için yasal ve gerekli olabilecek tedbirleri alacaklardır”* denerek zorunlu bir uygulamaya adım atılmaya çalışılmıştır. Ancak Sözleşme’nin Beyanlar ve Çekinceler başlıklı

⁷⁶ Philips v Birleşik Krallık, (no 41087/98) 12 Aralık 2001, para. 19 ve 32.

⁷⁷ Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi, Kanun Numarası: 5506, Kabul Tarihi: 18.05.2006 RG: 24.05.2006/26177.

53'üncü maddesinde, bu hükme Taraf Devletlerin çekince koyabilecekleri ifade edilmiştir. Türkiye, kabul Kanunu'nda 3(4)'üncü maddede yer alan düzenlemeyi uygulamayacağını beyan etmiştir.⁷⁸

Varşova Sözleşmesi Taraflar Konferansı 12.05.2021 tarihinde olağanüstü toplanmış ve toplantı sonucunda Avrupa Konseyi Varşova Konvansiyonu Raporu hazırlanmıştır. Toplantı ve Rapor'un konusu, bazı ciddi suçlardan elde edilen gelirler ve malvarlığının kaynağının tespitine ilişkin ispat yükünün tersine çevrilmesi, başka deyişle Varşova Sözleşmesi'nin 3(4)'üncü maddesinin uygulanması tavsiyesiyle ilgili ülke izlemeleridir. Ancak bu tavsiyeler, izleme kriterleri arasında yer bulmamaktadır.⁷⁹ Türkiye bu raporda, çekincesini saklamasının gerekli olup olmadığını değerlendirmeye ve ispat yükünü tersine çevrilmesine imkân sağlayacak yasal tedbirleri almaya davet edilmektedir.⁸⁰ Varşova Konvansiyonu Raporu'na göre ve 2021 yılı itibarıyla, 16 Taraf Devlet Sözleşme'nin 3(4)'üncü maddesini uygulamayı kabul etmiştir. 7 Taraf Devlet, Sözleşme'nin bu hükümlerini uygulamayacaklarını beyan etmişlerse de ulusal mevzuat ve içtihatlarında ispat yükünü tersine çeviren veya genişletilmiş müsadere içeren düzenlemeler bulunmaktadır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 8 ülke ise hükmü uygulamama beyanında bulunmuştur.⁸¹

18.12.2007 tarihinde AB Resmî Gazetesi'nde yayımlanan 2007/845/JHA sayılı Konsey Kararı ile oluşturulan Malvarlığı Geri Alım Birimi

⁷⁸ 6665 sayılı Kanun, (n 47) md. 3(4) ve 53(4), Beyanlar ve Çekinceler.

⁷⁹ Council of Europe, (n 57) s. 3, para. 9.

⁸⁰ Council of Europe, (n 57) s. 34.

⁸¹ Council of Europe, "Burden of Proof Should Be Reversed to Allow Confiscations in Serious Offences: Warsaw Convention Report-Media Release", 2021. <https://rm.coe.int/0900001680a301d8> Erişim Tarihi: 14.06.2024. Varşova Konvansiyonu Raporu'na göre, Sözleşme'deki ispat yükümlülüğünün tersine çevrilmesi hükümlerini uygulayacağını beyan eden 16 Taraf Devlet, Arnavutluk, Ermenistan, Belçika, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kıbrıs, Danimarka, Fransa, Macaristan, Letonya, Malta, Karadağ, Hollanda, Kuzey Makedonya, Portekiz ve Sırbistan'dır. Sözleşme hükümlerini uygulamayacağını beyan eden ancak iç hukukunda ispat yükümlülüğünü tersine çeviren düzenlemeler olan 7 Taraf Devlet ise Gürcistan, Almanya, İtalya, Polonya, Rusya, Slovenya ve Ukrayna'dır. Bu enstrümanlara sahip ancak uygulamada kullanmayan 3 ülke Monako, San Marino ve İspanya'dır. Sözleşme'nin 3(4)'üncü maddesini uygulamayacağını beyan eden 8 ülke Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Slovakya, İsveç ve Türkiye'dir.

(*Assesst Recovery Office-ARO*) yapılanması, tersine ispatı dikkate almaktadır.⁸² Aynı şekilde genişletilmiş müsadere veya ispat yükünün tersine çevrilmesi bakımından Avrupa’da yayımlanmış birçok direktif ve düzenleme bulunmaktadır.⁸³

Haziran 2024 sonunda FATF’ın Türkiye’nin “gri listeden” çıkarıldığını açıklaması, başta ekonomik çevreler olmak üzere toplum kesimlerinde memnuniyetle karşılanmıştır. Türkiye’nin Ekim 2021’de gri listeye alınmasının nedeni, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede yetersizlik görülmüş olmasıdır. Türkiye 2021-2024 arasındaki süreçte, kara para aklamayla mücadelede, uluslararası toplumca tanımlanan yükümlülüklerini yerine getirebilmek için yoğun çaba sarf etmiştir. Süreçte FATF tarafından yapılan değerlendirmelerde, Türkiye’nin 40 Tavsiye Kararı arasında bulunan kazanç müsadere ve tüzel kişiliklerin yükümlülükleri açısından iç hukuk düzenlemelerini yaptığı belirtilmektedir. Ancak aynı değerlendirme raporunda, yetersiz kara para aklama soruşturmaları ve etkisiz müsadere nedeniyle eleştiriler de bulunmaktadır.⁸⁴ FATF 16 Kasım 2023 tarihinde, mahkumiyete bağlı kalmadan müsadere, ispat yükünün tersine çevrilmesi, genişletilmiş müsadere ve uluslararası iş birliğini geliştirilmesi adına, bir dizi tavsiye kararı daha almıştır.⁸⁵ Bu kararlar birlikte FATF’ın 40 Tavsiyesi yeniden güncellenmiş ve müsadere başlıklı 4 nolu tavsiyeye yeni açıklamalar getirilmiştir. Güncellenen tavsiye kararlarının “4 Nolu Tavsiye Kararını Açıklayıcı Notlar” bölümünün 12’nci maddesinde, “(...) Ülkeler, müsadereye tabi olduğu iddia edilen malvarlığının yasal kaynağını kanıtlamasını sanıktan isteyen tedbirleri kabul

⁸² Council Decision, “2007/845/JHA, OJ L332”, 2007, s. 103-105. ARO yapılanması için ayrıca bkz. <https://www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation/instruments/asset-recovery> Erişim Tarihi: 10.06.2024.

⁸³ Kocasakal, (n 8) s. 225-226; Yılmaz, (n 37) s. 126; TBMM, (n 73) s. 269-271; Council of Europe, (n 57) s.3, para. 7-10.

⁸⁴ FATF, (n 4) s. 58, 63 ve 231; TBMM, (n 73) s. 409.

⁸⁵ FATF, “Amendments to The FATF Standards to Strengthen Global Asset Recovery”, 2023. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/amendment-FATF-standards-global-asset-recovery.html> Erişim Tarihi: 09.06.2024; FATF, “The FATF Recommendations: International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism and Proliferation”, 2012-2018, s. 10. <https://rm.coe.int/fatf-recommendations-2012-updated-october-2018-/168093829b> Erişim Tarihi: 04.06.2024.

etmeyi düşünmelidir” ifadesi bulunmaktadır.⁸⁶ FATF’ın güncellenmiş tavsiyelerinden biri de operasyonel çalışmaların koordinesi ve malvarlıklarının geri alınmasına ilişkin uluslararası iş birliğini geliştirecek ağlara katılım sağlanmasıdır. Geçmişte Europol bünyesinde kurulan ülkeler arası iletişim ağlarından biri Kurumlararası Varlık Kurtarma Ağı’dır (*Camden Assest Recovery Inter-Agency Network-CARIN*) ve Türkiye bu ağa üye statüsüyle bağlıdır.⁸⁷

İspat yükünün tersine çevrilmesi ve genişletilmiş müsadere, çağdaş hukuk kurallarına ve hukukun genel prensiplerine aykırı olup olmadığı konusunda referans alınacak yerlerin başında AİHM gelmektedir. AİHM farklı içtihatlarında, ispat yükünün tersine çevrilmesinin bazı şartlar oluştuğunda AİHS’in adil yargılanma hakkı başlıklı 6’ncı maddesindeki masumiyet karinesine aykırı olmadığına ve ispat yükünün taraf değiştirmez bir niteliğinin bulunmadığına hükmetmiştir. AİHM tarafından ve öncelikle, bu uygulamalara ilişkin ülke iç hukukunda bir yasal düzenleme bulunup bulunmadığına bakılmaktadır ve malvarlığına sahip süjelere, açık ispat standardı tanındığı ve amaca uygun usûl güvencesi verildiği hallerde, tersine ispat ve genişletilmiş müsadere gibi yaklaşımların AİHS hükümlerine aykırı olmayacağı kararlarında dile getirilmektedir. Hukuken benimsenebilir sınırlar içinde kalmak, sanık haklarını muhafaza etmenin yanında, tehlikede olanın hakkını gözetmek amacıyla, sanığa kendini kanıtlama olanağı sunulmasının masumiyet karinesinin ihlal edildiği anlamına gelmeyeceği ifade edilmektedir.⁸⁸ Salabiaku/Fransa,⁸⁹ Pham Hoang/Fransa,⁹⁰

⁸⁶ FATF, (n. 85) s. 41. “(...) Countries should consider adopting measures which require an offender to demonstrate the lawful origin of the property alleged to be liable to confiscation”.

⁸⁷ Europol, “Camden Assest Recovery Inter-Agency Network”, 2012, s. 14. <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/carin-manual.pdf> Erişim Tarihi: 04.06.2024.

⁸⁸ Aydın, (n 58) s. 333.

⁸⁹ Salabiaku v Fransa, (no. 10519/83) 7 Ekim 1988, para. 31. Uyuşturucu ve gümrük kaçakçılığı, tersine ispat ve müsadere, adil yargılanma hakkı ihlali iddiası. AİHS hükümlerine aykırı bulunmamıştır.

⁹⁰ Pham Hoang v Fransa, (no. 13191/87) 25 Eylül 1992, para. 33-36. Uyuşturucu ve gümrük kaçakçılığı, tersine ispat ve müsadere. Adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi ihlali iddiası. AİHS hükümlerine aykırı bulunmamıştır.

Philips/Birleşik Krallık,⁹¹ Van Offeren/Hollanda,⁹² Grayson ve Barnham/Birleşik Krallık,⁹³ Poletan ve Azirovik/Kuzey Makedonya⁹⁴ ve Gogitidze/Gürcistan⁹⁵ gibi davalar, AİHM'in ispat yükünün tersine çevrilmesini masumiyet karinesine ve adil yargılanma hakkına aykırı bulmadığı onlarca örnekten birkaçıdır.⁹⁶

İspat yükünün tersine çevrilmesi ve genişletilmiş müsadere konusunda ülkelerin farklı uygulama metotlarına başvurduğu görülmektedir. Fransa'da 5 yıla kadar hapis cezası öngörülen suçlarda ispat yükü değiştirilmez. 5 yıl veya fazla hapis cezası gerektiren suçlarda ise ispat yükü tersine çevrilerek hafifletilmektedir.⁹⁷ Fransa, sahip olduğu yasalarla suçluluk karinesine değil sorumluluk karinesine ulaşmayı amaçladığını ifade etmektedir.⁹⁸ Avusturya'da, öncül suç ile malvarlığı edinim tarihi arasında geçen süreye bakılmakta, yasal kaynak kanıtlanamadığında malvarlığı genişletilmiş müsadereye konu edilmektedir. Almanya ve İtalya'da öncül suçtan kaynaklandığı ispat edilemese de sanığın geliri ile uyumsuz olan malvarlığına genişletilmiş müsadere hükümleri uygulanabilmektedir.⁹⁹ Birleşik Krallık'ta genişletilmiş müsadere hükümleri, öncül suçla ilgili ceza kovuşturmasının bir

⁹¹ Philips v Birleşik Krallık, (n 76), para. 36-54. Uyuşturucu kaçakçılığı, tersine ispat ve müsadere, adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi ihlali iddiası. AİHS hükümlerine aykırı bulunmamıştır.

⁹² Van Offeren v Hollanda, (no. 19581/04) 1 Temmuz 2004, s. 11. Uyuşturucu kaçakçılığı, tersine ispat ve müsadere, adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi ihlali iddiası. AİHS hükümlerine aykırı bulunmamıştır.

⁹³ Grayson ve Barnham v Birleşik Krallık, (no. 19955/05, 15085/06) 23 Eylül 2008, para. 53. Uyuşturucu kaçakçılığı, tersine ispat ve müsadere. Adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi ihlali iddiası. AİHS hükümlerine aykırı bulunmamıştır.

⁹⁴ Poletan ve Azirovik v Kuzey Makedonya, (no. 26711/07, 32786/10, 34278/10) 3 Eylül 2014, para. 65-67. Uyuşturucu kaçakçılığı, tersine ispat ve müsadere, adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi ihlali iddiası. İspat yükündeki değişim, AİHS hükümlerine aykırı bulunmamıştır.

⁹⁵ Gogitidze v Gürcistan, (no. 36862/05) 12 Ağustos 2015, para. 120 vd. Rüşvet, yağma. Birden fazla başvuru mevcut. Savunma hakkının kısıtlandığına karar verilmiş ancak, bir başvuru açısından AİHS hükümlerine aykırılık bulunmamıştır.

⁹⁶ Güney Dinç, Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, TBB Yayınları, Ankara, 2006, s. 284; Dovydus Vitkauskas ve Grigoriy Dikov, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması, Serkan Cengiz (Çev) Avrupa Konseyi 2018, s. 102; Aydın, (n 58) s. 333.

⁹⁷ Council of Europe, (n 57) s. 17.

⁹⁸ Salabiaku v Fransa, (n 89) para. 24.

⁹⁹ TBMM, (n 73) s. 269-270.

parçasıdır. Birleşik Krallık'ta sanığa ait masumiyet karinesinin, öncül suçtan mahkûmiyete hükmedilmesiyle birlikte kara para aklama suçu bakımından sona erdiği, ayrıca müsadere sırasında herhangi bir suçlamada bulunulmadığı kabul edilmektedir.¹⁰⁰ Bosna Hersek'te, genişletilmiş müsadere ve tersine ispat uygulaması bulunmakta, ancak müsadere için farklı bir sistematik benimsenmekte, hukuk davası yoluna gidilmektedir.¹⁰¹

V. TARTIŞMA

Ceza muhakemesinde mahkûmiyet, hâkimin sanığın suç işlediğini bilmesiyle ve buna vicdanen ikna olmasıyla gerçekleşmektedir. Bilmek ve vicdanen ikna olmak her şartta sübjektif bir olgudur, nispi olarak ifade edilmekte ve kararlaştırılmaktadır. Hâkim, karşısına gelen davada şüphesini yenerek ispata, dolayısıyla bir kanaate ulaşmak ister. Zaten ispatın amacı da gerçekliğe değil, gerçeklik konusunda bir kanaate varmaktır.¹⁰² Bu vicdani kanaattir. Deliller gerçekliği her zaman mutlak olarak göstermeyebilir, ayrıca ortada olan olguların da belli delillerle ispat edilmesine gerek yoktur.¹⁰³ Vicdani kanaati oluşturabilecek evrensel standartlarda öğreti, yorum, kural, ölçüt ve düşünce kalıpları da hukukumuzda mevcuttur.¹⁰⁴

Ülkemiz ceza yargılamasında genel olarak, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçunda ispat için kesin ve net deliller, nispi muhakeme yerine mutlak bilinirlik aranmaktadır. Uyuşturucu ticareti suçunun ispat edilebilmesi için, başta ele geçirilen uyuşturucu madde olmak üzere birçok delilin ortaya konmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti bakımından yargılama makamlarının yürüttükleri kovuşturmalara kılavuzluk yapabilecek bu kriterler, Yargıtay tarafından Türk ceza hukukuna kazandırılmış

¹⁰⁰ Philips v Birleşik Krallık, (n 76) para. 26.

¹⁰¹ Council of Europe, (n 57) s. 13.

¹⁰² Başlar, (n 56) s. 1392-1393

¹⁰³ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Notu, Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, s. 40. <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26620201539387-cezamuhakemesihukuku.pdf> Erişim Tarihi: 07.06.2024.

¹⁰⁴ Ünver, (n 51).

Öte yandan, kara para aklama suçunda mutlak ispat olmalı düşüncesi karşısında akla gelen ilk soru şu olur: “Uyuşturucu ticareti kaynaklı kara paranın aklanması suçu soruşturma veya kovuşturmalarda mutlak ispat mümkün müdür?”

Uyuşturucu ticareti ile aklama suçu arasındaki illiyet bağının kurulması, şüpheyi yer vermeyen kesin delillerin toplanması ve failin öncül suç ve kara para aklama suçu bakımından kastının ortaya konması gerekmektedir.¹⁰⁹ Bunun için de soruşturmacıların, uyuşturucu ticareti suçunun yukarıda aktarılan iş bölümlerinin ne zaman gerçekleşeceğini bilmesi, bildiği bu fiillerin her birinin işlenmesine izin vererek takip etmesi ve bunu delillendirmesi gerekir. O halde ve bu mantıkla, uyuşturucu ticareti suçunun, bu suçtan elde edilen suç gelirinin ve bu gelirin aklanması aşamalarının kesintiye yer vermeden izlenerek somutlaştırılması şarttır. Uyuşturucu ticareti ve kara para transferlerinin farklı ülkelerde gerçekleşmesi ve basamak yönteminin kullanılması, öncül suçla aklama suçu arasında uzun zaman geçmesine neden olacak, bu da takibin sürekliliğini ve delillendirmeyi imkânsız kılacaktır.¹¹⁰ Bir an için böylesi bir soruşturma yönteminin uygulanabileceğini düşünsek bile sonuçta daha ağır bir suçun görmezden gelinmesi ve kolluk gücü marifetiyle toplum fertlerinin zehirlenmesine neden olunması söz konusu olacaktır. Ceza yargılaması hukuku açısından da “suça teşvik edildi mi?”, “suça iştirak var mı?”, “kamu görevlisinin suçu bildirmemesi mümkün mü?” veya kara paranın aklanması suçu açısından “öncül suç oluştu mu?” tartışmaları ortaya çıkacaktır.

Bu açıklamalar ışığında, uyuşturucu ticaretinden elde edilen kara para ve aklanan değer, hangi öncül suçtan elde edilmiş olduğu, öncül suçun ne zaman, nerede işlendiği ve ne kadar değer elde edildiğini bilebilmek, bu değerlerin hangi yolla aklandığını tespit edebilmek ve tüm bunlar arasında şüpheyi yer vermeden net şekilde illiyet bağı kurup kastı ortaya koyabilmek eşyanın doğasına aykırıdır ve mutlak ispatı mümkün değildir. Bunların çoğunu, kaçakçının kendisinin dahi bilme şansı az olacaktır. Bunlara rağmen aksinin olabileceğinde ısrar edilmesi, TCK 282’nci madde hükümlerinin metrukiyete düşmesine neden olacaktır.

¹⁰⁹ Kocasakal, (n 8) s. 225.

¹¹⁰ Basamak yöntemi, uyuşturucu madde veya kara para sevkiyatlarında, işin başlangıç ve bitiş noktaları arasında yer, bölge, araç veya kurye değişimini ifade eder.

Bu bağlamda, Türk ceza yargılamasında kamu adına sonuca etkisi yüksek mevzuat düzenlemelerinin veya Yargıtay içtihatlarının, çalışmamızın konusu olan uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirlerin aklanması suçu açısından bulunmadığını söyleyebiliriz. Kişinin masum sayılma, masumiyeti kapsamında susma hakkına sahip olma ve kendisine yöneltilen iddiaların kanıtlanmasını isteme hakkı mutlaktır ancak bu mutlaklığın kara para aklama suçu bakımından tartışılması gerektiğini düşünenlerdeniz. Sonuçta kara para aklama suçu bir öncül suçtan kaynaklanır ve öncül suçun yargı kararlarıyla mahkumiyetle sonuçlanması durumunda, kara para aklama suçu bakımından masumiyet karinesinin varlığı ortadan kalkacaktır.¹¹¹

O halde ceza adalet sistemimize, uyuşturucu ticaretinden elde edilen kara paranın aklanması suçunun ispatı bakımından, ispat külfetini paylaşılacak kurallar getirilmeli ve kanuni karine oluşturulmalıdır. Değişiklik düşünülebilecek farklı ağır suçlara, çalışmamız kapsamında olmamasından dolayı değinilmemiştir.

SONUÇ

Her şeyden önce Anayasa'nın 14'üncü maddesi 2'nci fıkrasında, temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'da yer almasının, hak ve özgürlükleri ihlal edici eyleme ve bu eylemin meşru sayılmasına olanak sağlamayacağı ifade edilmektedir. Temel haklar kullanılırken dürüst olunması ve iyi niyet kurallarına uyulması gerekmektedir. Dürüstlük ve iyi niyetlilik kavramları toplum fertlerine sorumluluklar yükler.¹¹²

Soyut nitelikli yasalar, somut yaşamı her zaman karşılamayabilir. Küresel ve bölgesel gelişmeler, kentleşme, modernleşme, teknolojik ilerlemeler, dijital çağ ve toplumsal değişimler, yeni suç tür ve yöntemlerinin ortaya çıkmasına ve yürürlükteki mevzuatın bunlarla mücadelede etkisiz kalınmasına neden olabilir.¹¹³ Hukuki kararlarda uygulama birliği sağlamak ve öğreti oluşturmak üzere, temyiz organ-

¹¹¹ Philips v Birleşik Krallık, (n 76) para. 40; Council of Europe, (n 57) s. 3, para. 10.

¹¹² Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001 RG: 08.12.2001/24607, m. 2 ve 3.

¹¹³ İbrahim H. Seydioğulları, Kamusal Hizmetlerin Etkinliğini Artırmada Kurumsal İletişimin Stratejik Önemi: Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Birimleri, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara, 2022, s. 83.

ları tarafından verilmiş kararların da yanlışlıklara sebep olması ve yetersizliği mümkün olabilir.¹¹⁴

Kara paranın aklanması suçuyla mücadele edilerek, suç organizasyonlarının güç ve kapasitesini artıran ve sürekliliğini sağlayan para kaynaklarının kurutulması, toplumsal barış ortamının sürdürülmesi, yolsuzlukların engellenmesi ile ekonomik sistemin korunması amaçlanmaktadır. Bazı ülkeler tarafından, uyuşturucu ticaretinden kaynaklı kara para aklama suçunun ispatında yaşanan olanaksızlıkları aşabilmek adına ve etkili müsadere tedbirini sağlayabilecek, tersine ispat yükümlülüğü ve genişletilmiş müsadere usulü benimsenmektedir. Uluslararası sözleşmeler ve uluslararası oluşumlar da bu yöntemlere onay vermekte, tavsiyeleri arasına almaktadır. İspat yükümlülüğünü tersine çeviren ve bu yolla genişletilmiş müsadereye imkân tanıyan kanuni düzenlemelerin, “şüpheliyi sağlayan delillerin varlığı”, “aksinin şüpheli veya sanık tarafından ispat edilebilmesinin mümkün olması”, “savunma hakkının korunması”, “iyi niyetli üçüncü şahısların haklarının gözetilmesi” sağlanarak ve “tehlikede olanın önemi” dikkate alınarak uygulanabileceği ve böyle bir uygulamanın AİHS’in ilkelerine aykırılık oluşturmayacağı AİHM tarafından kabul edilmektedir.

Aksine ispat, uluslararası sözleşmelerde şimdilik tavsiye niteliğindedir ve ülke izleme derecelendirmelerine dahil edilmemektedir. Ancak birkaç yıl içinde BM, Avrupa Konseyi veya FATF’ın, üye ülkeleri düzenleme yapmaları konusunda zorlayacağı öngörülmektedir.

Bu çerçevede ceza adalet sistemimiz için öncelikli olarak yapılması gereken, 29.01.2016 gün ve 6665 sayılı Kanun’la onayladığımız Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin 3’üncü maddesinin 4’üncü fıkrasına ilişkin

¹¹⁴ Ünver, (n 51); Yargıtay’ın yerleşik bazı içtihatlarında, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun oluşabilmesi için ele geçirilen uyuşturucu maddenin varlığı aranmaktadır. Avrupa’da ise son yıllarda verilmiş bazı yüksek mahkeme kararlarında, teknoloji ve bilişim sistemlerindeki gelişmeler sayesinde elde edilen bazı dokümanların, farklı ülkeler tarafından ele geçirilse de delil olarak kullanılabilmesi ve uyuşturucu madde ele geçirilemese de bu deliller üzerinden mahkumiyete hükmedilebileceği kabul edilmektedir. Ayrıntı için bkz. NL Times, “Dutch Authorities Can Use Hacked Encrypted Messaging Services as Evidence: Supreme Court”, 2023. <https://nltimes.nl/2023/06/13/dutch-authorities-can-use-hacked-encrypted-messaging-services-evidence-supreme-court> Erişim Tarihi: 02.09.2024.

ülke beyan ve çekincemizin kaldırılmasıdır.¹¹⁵ Bundan sonra, uluslararası sözleşmelerdeki çekincelerimizin kaldırılmasının bir sonucu olarak 5237 sayılı TCK'nın 55, 282 ve 5271 sayılı CMK'nın 128'inci maddesinde kendiliğinden, başka deyişle *ipso facto* tadile gidilmeli, ispat yükümlülüğünün paylaşılması kapsamındaki hükümler bu kanuni düzenlemelere eklenmelidir. Hukuka, akla ve mantığa uygun bir gerekçe ile yapılacak mevzuat düzenlemeleriyle de Anayasa'ya aykırılık sorunu aşılabilecektir.¹¹⁶ Tadil sonrasında yapılması gereken ise ivedilikle bu suçlarda soruşturma usul ve delil toplama yöntemlerinin geliştirilmesi, ispat yükünün paylaşılması, yeni bir müsadere sisteminin oluşturulması, diğer ifadeyle mücadelenin kurumsallaşabilmesi için müstakil bir uyuşturucu ile mücadele kanunu çıkarılmasıdır.

Ülkemizde uyuşturucuyla mücadele, çok farklı kanun hükümlerine göre ve parçalı bir vaziyette yürütülmektedir. Mücadeleye dayanak olan genel kanunlar bulunduğu gibi özel kanun düzenlemeleri de mevcuttur. Söz gelimi esrar elde etmek için kenevir ekimi suçunda 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, afyon ekimi düzenlemesi için 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun, uyuşturucu madde yakalamalarına ilişkin ikramiye düzenlemesi için 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, ayrıca soruşturma yöntemleri için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, ceza yaptırımları için 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümlerine gidilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Uyuşturucu kaçakçılığının sınır ötesi özelliği yukarıda detaylı şekilde tartışılmıştır. Sokak suçları da dahil olmak üzere uluslararası niteliği olan bu suçla mücadelede ülkeler arası polisiye iş birliği de zayıftır. Bu nedenle de birçok uluslararası koordinasyon birimi oluşturmuştur.¹¹⁷ Sınır aşan bu suçla mücadelede, sıradan hırsızlık, dolandırıcılık suçları veya organize suç soruşturmalarında kullanılan enstrümanlar yetersiz kalmaktadır. CMK'da belirtilen koruma tedbirleri, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunda delillendirme için

¹¹⁵ 6665 sayılı Kanun, (n 47).

¹¹⁶ İhsan Pekel, Karşıoy Yazısı, AYM 03.06.1988 gün ve E: 1987/28, K: 1988/16 sayılı kararı, 7-9; Council of Europe, (n 57) s. 3; Aydın, (n 58) s. 349.

¹¹⁷ Europol CARIN, Interpol, Avrupa Konseyi ARO ve EGMONT yapılanmaları gibi.

asla yeterli değildir.¹¹⁸ Bu yetersizliği örneklendirecek olursak, sadece bir uyuşturucu sevkiyatının aylarca ve çok farklı ülkelerde sürmesi karşısında, CMK 140'ıncı madde uyarınca en fazla iki ay ve ara vermeden sürdürülmesi zorunlu olan teknik araçla izleme tedbiri nasıl yeterli olacaktır? Kaldı ki örgütlü olmayan suçlarda bu süre bir ayla sınırlıdır. Aynı sorun, CMK 135'inci maddesindeki iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri için de geçerlidir. Tedbirler için öngörülen sürelerin kesintili uygulama olanağının sağlanması dahi sorunun çözümünde önemli bir adım olacaktır. CMK 139'uncu maddede yer alan gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbiri ise suça teşvik, suça iştirak ikilemiyle boğuşmakta ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümleriyle sıkça karıştırılmaktadır. İnternet üzerinden işlenen suçlarda sorumluluğun hangi Cumhuriyet Başsavcılığı'nda olacağı çelişkisi giderilememekte, soruşturma yeknesaklığı, soruşturmanın gizliliği veya kamu personelinin güvenliği sağlanamamaktadır.

Uyuşturucu kaçakçılığı ile ilgili söylediklerimiz, bu suçtan elde edilen kara paranın transferi ve aklanması için de geçerlidir. Soruşturma tedbirlerinin uygulanmasında yaşanan küçük bir usul hatası, delillerin hukukiliğinin sorgulanmasına yol açabilmektedir. Karşılaştırmalı hukuka baktığımızda, özellikle tersine ispat veya genişletilmiş müsadere yöntemlerinin uygulandığı ülkelerde, kara parayla mücadeleyi de içine alan müstakil uyuşturucuyla mücadele kanunlarının var olduğu görülmektedir. Ülkemizde de mücadelede silahların eşitliğini sağlayabilmek adına, içerisinde güncellenmiş soruşturma tedbir ve yöntemlerine, belki ceza yaptırımlarına da yer verecek bağımsız bir uyuşturucuyla mücadele kanununun yürürlüğe girmesi, bu kanunda, uyuşturucu ticaretinden kaynaklanan kara para aklama ve müsadereye ilişkin olarak belirlenecek sistematığın de ayrıca yer alması gerektiği düşünülmektedir.

O halde müstakil bir uyuşturucuyla mücadele kanunu çıkarılmalı, bu kanunda uyuşturucu ticareti ve bu ticaretten kaynaklı kara paranın aklanmasıyla mücadelede yol, yöntem ve tedbirler etraflıca belirlenmelidir. Bu konuda karşılaştırmalı hukukta yer alan düzenlemeler örnek alınabilir. Uyuşturucu ticaretinden elde edilen malvarlığı değerlerinin aklanması suçunda ispat yükümlülüğü tersine

¹¹⁸ 5271 sayılı Kanun, (n 52) md. 90 ila 140.

çevrilmeli, ispat yükümlülüğü şüpheli veya sanıkla paylaşılmalı, şüpheli veya sanığın elkonulan malvarlığını hangi yasal yollardan edindiğini açıklaması istenmeli, yasal kaynağın gösterilmesi halinde ise bunlar kendisine iade edilmelidir. Aksi halde genişletilmiş müsadere hükümleri uygulanmalıdır. Dünya ve Avrupa’da, çağdaş hukuk sistemine sahip birçok ülkede uygulanan aksine ispat hükümleriyle ilgili görüşümüz 2018 TBMM Meclis Araştırma Komisyonu toplantısında da dile getirilmiştir.¹¹⁹ Terörizme finans sağlama suçu ile uyuşturucu ticareti arasındaki bağı göz önünde bulundurarak, bu suçların da düzenleme kapsamına alınması düşünülebilir. Her ne kadar önerimizde kalıplaşmış kavram olarak ispat yükümlülüğünün tersine çevrilmesinden bahsetsek de esasta Birleşik Krallıktaki gibi ispat yükünün paylaşılması, Fransa örneğindeki gibi sorumluluk karnesinin oluşturulması kastedilmektedir. Şüpheli veya sanığın sahip olduğu malvarlığı değerleri ile yasal gelirleri arasındaki orantısızlığı ispat etme yükünü iddia makamına, malvarlığının yasal kaynağını açıklamayı ise şüpheli veya sanığa bırakan İtalya modeli ülkemizde uygulanabilir.¹²⁰

Türk ceza adalet sistemi ispat yükümlülüğünün tersine çevrilmesi ve genişletilmiş müsadere uygulamalarına yabancı değildir. Bu yönde uygulanmış ve halen uygulanmakta olan kanuni düzenlemeler mevcuttur. Gerekli yasal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır. Aksi halde yasa dışı varlık artışı toplum nezdinde meşru karşılanacaktır. Diğer olumsuzluk ise kamu görevlilerinde kendini gösterecektir. Yolsuzluk suçları, kamu sektörünü, kanun uygulayıcıları, savcı veya hakimleri hedefe alır, organize suç gruplarının azmettirmesi ve rasyonel seçim kuramına uygun davranan kamu görevlisinin ikna edilmesiyle oluşur.¹²¹ Uyuşturucu ticareti ve uyuşturucu satışından elde edilen kara paranın aklanması ile yolsuzluk suçları, organize suç çarkının önemli dişlileridir.¹²² Kamu görevlilerinden istenen ispat yükümlülüğü, onları

¹¹⁹ İbrahim H. Seydioğulları, “Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Yeni Bağımlılık Türlerinin Araştırılarak Bağımlılığın Nedenlerinin ve Alınacak Tedbirlerin Tespit Edilmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 4. Toplantı” *TBMM Tutanak Dergisi*, Ankara 07 Şubat 2018, s. 50-58.

¹²⁰ Council of Europe, (n 57) s. 21.

¹²¹ Becker, (n 15) s. 178 vd.

¹²² Europol, (n 2) s. 9, 10 ve 21; 5506 sayılı Kanun, (n 77) dibace.

yolsuzluk suçuna itme potansiyeli olan ve suçtan endüstriyel ölçekte gelir sağlayan uyuşturucu kaçakçılarına da yönelmelidir.

Bahsedilen yasal düzenlemeler gerçekleştiğinde, toplumun devlete, adalete ve hukukun üstünlüğüne olan inancı pekişecek, ekonomik sistemin korunması, toplumsal barış ve güvenliğinin sağlanabilmesi mümkün olacaktır.

Kaynakça

Kitaplar

- Başak Ramazan, 50 Soruda Kara Para ve Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi, 1. Basım, TBB Yayınları, Ankara 1998.
- Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Basım, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- Değirmenci Olgun, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Kara Para Aklama Suçu) 1. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.
- Değirmenci Olgun, Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, 3. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Dinç Güney, Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1. Basım, TBB Yayınları, Ankara 2006.
- Erdoğan Cengiz, Overdose Türkiye: Narkoelitlerden Mafyaya Uyuşturucunun Yüzyıllık İstilas, 2. Basım, Doğan Kitap, İstanbul 2024.
- Erem Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Basım, Işın Yayıncılık, Ankara 1986.
- Ergül Ergin, Kara Ekonomi ve Aklama Suçu, 1. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2005.
- Erman Sahir, Askeri Ceza Hukuku Umumi Kısım ve Usul, 7. Basım, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983.
- Kaptangil Kerem, Kayıtdışı Ekonomi ve Karapara, 1. Basım, Siyasal Yayınevi, Ankara 2017.
- Mertton Robert K., Social Theory and Social Structure, Enlarged Edition, The Free Press, London 1968.
- Naylor R. Thomas, Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and The Underworld Economy, Revised Edition, Cornell University Press, Itaca 2004.
- Sutherland Edwin H., Principles of Criminology, 4. Basım, J. B. Lippincott Company, Philadelphia 1947.
- Vitkauskas Dovydas/Dikov Grigory, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması, Serkan Cengiz (Çev) 2. Basım, Avrupa Konseyi 2018.
- Yıldırım Ali/Şimşek Hasan, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 6. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.

Makaleler

- Aydın Semih Oğuz, “İspat Yükünü Tersine Çeviren Kanuni Karinelerin Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Adalet Dergisi*, Ankara 2022, 69(2) s. 321-350.
- Başlar Yusuf, “Ceza Muhakemesinde İspat”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2022, 12(2) s. 1383-1399.
- Becker Gary S., “Crime and Punishment: An Economic Approach”, *The University of Chicago Press Journal of Political Economy*, 76(2), s. 169-217.
- Bekri M. Nedim, “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçunda (188/3) Delillerin Toplanması ve Failin Kastının Belirlenmesi”, *TTB Dergisi*, Ankara 2023, S. 164, s. 97-154.
- Dönmezer Sulhi, “Organize Suçlulukla Mücadele”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2002, Y. 1, S. 1, s. 3-10.
- Dönmezer Sulhi, “Türkiye’de Organize Suçlulukla Mücadelenin Esasları”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2002, Y. 1, S. 1, s. 11-21.
- Gediz Oral Burcu, “Gayri Resmi Değer Transfer Sistemlerinin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanındaki Rolü: Hawala Sistemi”, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Uşak 2021, 8(2) s. 331-350.
- Macit Ruken, “Uyuşturucu Satıcıları: Damgalanmışların Suç ve Ceza Anlayışı”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Ankara 2017, 20(2), s. 173-199.
- Özbek Özer Veli, “Masumiyet Karinesi ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etki Eden Sonuçları”, Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, 08-09 Eylül 2022 Ankara, s. 29-43, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1. Basım, Ankara 2022.
- Smith Dwight C., “Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise”, *Crime and Delinquency*, US 1980, 26(3) s. 358-386.
- Tokmakkaya Murat, “Karapara Aklama Suçunun Tespitine Dönük İnceleme Sürecine İlişkin Özellik Taşıyan Hususlar”, *Vergi Dünyası Dergisi*, İstanbul 2000, S. 222, s. 126-135.
- Yılmaz Sacit, “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu”, Ankara Barosu Dergisi, Ankara 2011, S. 2, s. 69-97.

İnternet Kaynakları

- Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Notu, Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, [https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26620201539387-Ceza Muhakemesi Hukuku.pdf](https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26620201539387-Ceza%20Muhakemesi%20Hukuku.pdf) Erişim Tarihi, 07.06.2024.
- Council of Europe, “Burden of Proof Should Be Reversed to Allow Confiscations in Serious Offences: Warsaw Convention Report-Media Release”, Strasbourg 30.06.2021, <https://rm.coe.int/0900001680a301d8> Erişim Tarihi, 14.06.2024.
- Council of Europe, “Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No. 198)”, 2021. <https://rm.coe.int/c198-cop-2021-2prov2-hr-art3-4-en/1680a3019f> Erişim Tarihi, 14.06.2024.

- EMCDDA, "EU Drug Markets Analysis: Key Insights for Policy and Practice". 2024, https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/analysis-key-insights-policy-and-practice_en Erişim tarihi, 20.06.2024.
- Erdinç Cengiz, "Dilan Polatlar Nasıl Kurtuluyor? 1996'da Yasadan Son Anda Çıkarılan İki Kelime". 2023, https://kisadalga.net/yazar/milyar-dolarlik-iki-kelime-bilmesi-gerektigi_85139 Erişim Tarihi, 10.06.2024.
- Europol, "Camden Assest Recovery Inter-Agency Network". 2012, <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/carin-manual.pdf> Erişim Tarihi, 04.06.2024.
- Europol, "European Financial and Economic Crime Threat Assessment-The Other Side of The Coin: An Analysis of Financial and Economic Crime". Luxembourg 2023, *Publications Office of the European Union*, <https://eucrim.eu/news/europol-published-first-threat-assessment-on-financial-and-economic-crime/>. Erişim tarihi, 12.06.2024.
- FATF, "The FATF Recommendations: International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism and Proliferation". 2012-2018, <https://rm.coe.int/fatf-recommendations-2012-updated-october-2018-/168093829b> Erişim Tarihi, 04.06.2024.
- FATF, "The FATF Recommendations: International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism and Proliferation". 2012-2023, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf>. [coredownload.inline.pdf](#) Erişim Tarihi, 04.06.2024.
- FATF, "Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures-Turkey". Forth Round Mutual Evaluation Report. 2019, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/mer/Mutual-Evaluation-Report-Turkey-2019.pdf> Erişim Tarihi, 09.06.2024.
- FATF, "Amendments to the FATF Standards to Strengthen Global Asset Recovery". 2023, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/amendment-FATF-standards-global-asset-recovery.html> Erişim Tarihi, 09.06.2024.
- NL Times, "Dutch Authorities Can Use Hacked Encrypted Messaging Services as Evidence: Supreme Court", 2023. <https://nltimes.nl/2023/06/13/dutch-authorities-can-use-hacked-encrypted-messaging-services-evidence-supreme-court> Erişim Tarihi: 02.09.2024
- Şen Ersan/Uzun Özüm Su, "Kara Para Aklama Suçunda Öncül Suça İlişkin İncelemenin Eksik Yürütülmesinin Gerekçeli Karar Hakkına Etkisi". 2024, https://www.sen.av.tr/tr/makale/kara-para-aklama-sucundan-ocul-suca-iliskinin-incelemenin-eksik-yurutulmesinin-gerekceli-karar-hakkin-etkisi#_ftnref8 Erişim Tarihi, 09.06.2024.
- TBMM, "Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Yeni Bağımlılık Türlerinin Araştırılarak Bağımlılığın Nedenlerinin ve Alınacak Tedbirlerin Tespit Edilmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu", 2018. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstreams/40d3eb68-0f69-47a7-8eda-bfcec810ee16/download> Erişim Tarihi: 09.06.2024.

Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, “Mali Eylem Görev Gücü”, <https://masak.hmb.gov.tr/mali-eylem-gorev-gucu> Erişim Tarihi, 09.06.2024.

UNODC, “Money Laundering”, <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html> Erişim Tarihi, 10.06.2024.

Kanunlar ve Diğer Belgeler

Adalet Komisyonu, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısı, E: 1/487, K: 5 1999.

Askeri Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 1632, Kabul Tarihi: 22.05.1930 RG: 15.06.1930/1520.

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısı, 30.07.1999.

Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi, Kanun Numarası: 5506, Kabul Tarihi: 18.05.2006 RG: 24.05.2006/26177.

Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun Numarası: 5271, Kabul Tarihi: 04.12.2004 RG: 17.12.2004/25673.

Council Decision, 2007/845/JHA [2007] OJ L332.

İçişleri Komisyonu, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu Tasarısı, E: 1/487, K:8, 1999.

Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, Kanun Numarası: 1918, Kabul Tarihi: 07.01.1932 RG: 12.01.1932/2000.

Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda ve 178 sayılı Maliye Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 4208, Kabul Tarihi: 13.11.1996 RG: 19.11.1996/22822

Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu, Kanun Numarası: 3628, Kabul Tarihi: 19.04.1994 RG: 04.05.1990/20508.

Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Tasarısı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu, 1982-450, Danışma Meclisi: 1/463 MG Konseyi: 1/397.

Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 6665, Kabul Tarihi: 29.01.2016 RG: 19.02.2016/29629.

Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 5191, Kabul Tarihi: 16.06.2004 RG: 22.06.2004/25500.

Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 765, Kabul Tarihi: 01.03.1926 RG: 13.03.1926/320

Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004 RG: 12.10.2004/25611.

Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001 RG: 08.12.2001/24607.

Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 2313, Kabul Tarihi: 12.06.1933 RG: 24.06.1933/2435.

Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 4136, Kabul Tarihi: 22.11.1995, RG 25.11.1995/22474.

AIHM Kararları

Gogitidze v Gürcistan, (no. 36862/05) 12 Ağustos 2015.

Grayson ve Barnham v Birleşik Krallık, (no. 19955/05, 15085/06) 23 Eylül 2008.

Pham Hoang v Fransa, (no. 13191/87) 25 Eylül 1992.

Philips v Birleşik Krallık, (no. 4187/98) 12 Aralık 2001.

Poletan ve Azirovik v Kuzey Makedonya, (no. 26711/07, 32786/10, 34278/10) 3 Eylül 2014.

Salabiaku v Fransa, (no 10519/83) 7 Ekim 1988.

Van Offeren v Hollanda, (no. 19581/04) 1 Temmuz 2004.

Diğer Kaynaklar

Pekel İ, "Karşıoy Yazısı"AYM gün ve E: 1987/28, K: 1988/16 sayılı karar, 03.06.1988.

Prof. Dr. Yener Ünver'den yazara eposta, 15 Haziran 2024.

Seydioğulları İbrahim H., "Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Yeni Bağımlılık Türlerinin Araştırılarak Bağımlılığın Nedenlerinin ve Alınacak Tedbirlerin Tespit Edilmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 4. Toplantı", *TBMM Tutanak Dergisi*, Ankara 07 Şubat 2018, s. 39-58.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2017/9-378-2018/618, 06.12.2018 <https://www.kazanci.com.tr/gunluk/cgk-2017-9-378.htm> Erişim tarihi: 09.06.2024.

Tezler

Kocasakal Ümit, Karapara Aklama Suçu, Yayınlanmamış Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2000.

Seydioğulları İbrahim H., Kamusal Hizmetlerin Etkinliğini Artırmada Kurumsal İletişimin Stratejik Önemi: Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Birimleri, Yayınlanmamış Doktora tezi, Hacıbayram Veli Üniversitesi, Ankara 2022.

Yılmaz Sacit, Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu, Yayınlanmamış Doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya 2006.